

Mata atarashii kegawa ni kigaete kaettekite ne

Lemmikkikissan kuolemaan liittyvä osanottopragmeemi ja kuoleman
diskurssit japanilaisella anonyymillä internet-foorumilla

Tuuli Kämppi

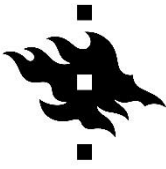
Maisterintutkielma

Kielten maisteriohjelma, Aasian kielten opintosuunta, japanin kieli

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Toukokuu 2022

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta	Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Kielten maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Aasian kielten opintosuunta		
Tekijä – Författare – Author Tuuli Kämppe		
Työn nimi – Arbetets titel – Title <i>Mata atarashii kegawa ni kigaete kaettekite ne</i> : Lemmikkikissan kuolemaan liittyvä osanotto pragmeemi ja kuoleman diskurssit japanilaisella anonyymillä internet-foorumilla		
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2022	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 53 s + liitteet 1 s
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tässä tutkielmassa tarkastelen lemmikkikissan kuolemaan liittyvän osanoton pragmeemin ilmentymistapoja julkisella, anonyymillä japanilaisella internet-foorumilla. Osanoton pragmeemilla tarkoitan tässä tutkimuksessa kaikkia niitä tapoja, joilla osanoton kuulijan, eli kuolleen läheisen, kokemuksen menetyksen aiheuttamaa surua pyritään lieventämään. Tarkastelen myös, millaisia käsityksiä ja mielleyhtymiä käyttäjillä on lemmikkieläimen kuolemaan liittyen. Tutkimusaineistoni koostuu yhteensä 63 osanottoviestistä, jotka lähetettiin kolmen eri lemmikkikissan kuolinilmoitusviestiketjuihin marraskuun 2019 ja heinäkuun 2020 välisenä aikana. Luokittelen viestien sisällöt Elwoodin (2004) puheaktiteorian pohjalta muodostamien kategorioiden perusteella. Hyödynnän analyysissäni Pynnösen (2013) systemaattisen diskurssianalyysin mallia tutkiessani, millaisia pragmaattisia funktioita osanoton puheakteilla on sekä millaisin kielellisin keinoin aineistossa ilmaistaan puheyhteisön jäsenten käsityksiä kuolemasta. Havainnoin myös osanoton ilmauksissa käytettyjä puhetyylejä ja tyylinvaihtoa. Analyysin perusteella lemmikkikissan kuolemaan liittyvää osanoton pragmeemia realisoidaan sisällöltään runsaasti vaihtelevilla, kissalle tai kissan omistajalle osoitetuilla osanoton ilmauksilla. Osanoton ilmauksiin sisältyy useita ihmisten kuoleman yhteydessä käytettyjä ilmaisuja, mutta käytössä on myös pelkästään lemmikkieläimelle tarkoitettuja ilmaisuja. Aineisto sisältää myös viestin lähettäjien yksinpuhelua sekä yleisiä, ei erityisesti kenellekään osoitettuja kommentteja. Kissoille osoitetut viestit tai viestien osat ovat sävyltään hyvin tunteellisia, kun taas omistajille osoitetut viestit tai viestien osat ovat sävyltään pidättyväisempiä. Kokonaisuutena viestit välittävät osanottajien tunnetta samalla huomioiden puhetyylien käytön osalta viestien julkisuuden. Lemmikkikissojen kuoleman diskurssissa sanastoon heijastuvat erilaiset sekulaarit sekä uskonnolliset uskomukset. Kuoleman diskurssissa kissat nähdään ikään kuin yhteisön perheenjäseninä, jotka kuoltuaan säilyttävät aktiivisen roolin ja voivat halutessaan palata takaisin maan päälle viihdyttämään jälleen kuvalaudan käyttäjiä. Osanottoviestit ovat luonteeltaan multifunktionaalisia: kissojen omistajille osoitetun osanoton lisäksi viestit antavat lähettäjilleen keinon jättää hyvästit foorumilla usein esiintyneille kissoille. Lisäksi osanottokeskustelulangat tarjoavat käyttäjilleen yhteisen tilan surra kuolleita kissoja.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords japanin kieli, pragmeemi, osanotto, lemmikkieläimen kuolema, internet-foorumi, diskurssianalyysi		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston digitaalisten opinnäytteiden arkisto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
1.1 Osanotto	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen kulku	2
1.3 Kuolema Japanissa	3
1.3.1 Kuolema ja yhteisö	3
1.3.2 Kuoleman riitit	3
1.3.3 Millainen on hyvä kuolema?	4
1.3.4 Näkemyksiä tuonpuoleisesta	5
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS: PUHETEOSTA PRAGMEEMIIN	7
3 TUTKIMUKSEN TAUSTAA: KONTEKSTI JA AIEMPI TUTKIMUS	9
3.1 Kuvafoorumi käytäntöyhteisönä.....	9
3.2 Konteksti	9
3.3 Japanin kielestä	11
3.3.1 ”Kohteliaat” tyyli	11
3.3.2 Da-tyyli	17
3.3.3 Da- ja desu/masu tyylien pragmaattissosiaaliset funktiot ja tyylinvaihtelu	18
3.4 Aiempi tutkimus: Elwood (2004) ja Wakefield & Itakura (2017)	20
4 AINEISTO, TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KÄSITTELY	25
4.1 Aineisto	25
4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston käsittely	27
4.3 Tutkimusetiikka.....	28
5 OSANOTON PRAGMEEMIN ILMENTYMÄT AINEISTOSSA.....	30
5.1 Osanottoviestien luokittelu	30
5.1.1 Osanoton ilmaisut	30
5.1.2 Tulevaan suuntaava kommentti	34
5.1.3 Muut	36
5.2 Osanottokomenttien tyyli	41
5.2.1 Puhuttelussa tai viitatessa käytetyt päätteet	42
5.2.2 Kissalle osoitetut kommentit	42
5.2.3 Omistajalle osoitetut kommentit	43
5.2.4 Kommentoijan puhuminen itsestään, kommentoijan yksinpuhelu ja yleiset toteamukset	44
5.2.5 Tyylinvaihto	44
5.3 Lemmikkieläimen kuoleman diskurssit	45
5.3.1 Miten vainajasta puhutaan?	46

5.3.2 Hyvä kuolema.....	46
5.3.3 Kuolemanjälkeinen elämä -skenaariot.....	48
5.3.4 Paluu kuoleman yhteisöllisyyteen.....	51
6 LOPPUPÄÄTELMÄT	52
KIRJALLISUUSLUETTELO	54
LIITE 1: GLOSSAUSLYHENTEET	57

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, miten osanottoa suruviestiin ilmaistaan japanilaisella anonyymillä internetfoorumilla tutkien erityisesti, millaisia kielellisiä elementtejä käytetään osanottoa ilmaistaessa. Tutkimuksen kohteena ovat internetin kuvafoorumilla usein esiintyneiden, anonyymien käyttäjien parissa suosiota keränneiden, mutta yllättäen kuolleiden lemmikkikissojen omistajien anonyymeiltä käyttäjiltä saamat osanottoviestit. Suruviesti herättää usein kuulijassaan erilaisia tunteita, joita viestin lukija tai kuulija kommunikoi viestin kertojalle erilaisin keinoin. Koska suruviestiin liittyy usein arkaluonteisuus, käytetään sen kertomisessa ja siihen vastattaessa usein erilaisia keinoja, joilla välttää tunteiden loukkaaminen ja mielipahan aiheuttaminen kunnioituksesta vainajaa kohtaan. Tässä tutkimuksessa mielenkiintoa herättää myös se, millaisen alustan osanotolle suruviestiin anonyymi internetfoorumi tarjoaa, sekä kuinka arkaluonteisuus ja henkilökohtaisuus suhteutuvat julkisuuteen ja anonyymiyteen.

1.1 Osanotto

Osanotolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa niitä sanallisia ilmauksia, joita puhuja (tässä tutkimuksessa yleensä viestin kirjoittaja) osoittaa edesmenneelle tai hänen läheiselleen. Osanoton sanallistaminen tuottaa vaikeuksia (Zunin ja Zunin 1992: 139) eikä vähiten siksi, että surunvalittelun asianmukaisen ilmaisemisen laiminlyönti voi vahingoittaa henkilökohtaisia suhteita, jos myötätunnon ilmaisu koetaan tunteettomana tai muuten epäsovivana (Elwood 2004: 50). Osanottorutiinit eivät ole universaaleja, vaan osanottoon liittyvät odotukset ja niiden arvostus vaihtelevat puheyhteisöittäin niiden jäsenten kulttuuristen taustojen ja henkilökohtaisten uskomusten mukaan. Erot eri puheyhteisöissä hyväksyttävänä pidetyissä osanottorutiineissa kumpuavat puheyhteisön jäsenten käsityksissä kuolemasta, keinoista selvitä läheisen kuolemasta sekä siitä, millaisena osanottajat näkevät roolinsa ja vastuunsa osanottorutiinissa. Eroista johtuen osanoton kuulijat odottavat kuulevansa ja arvostavat erilaisia osanottoja kulttuuritaustoistaan ja henkilökohtaisista uskomuksistaan riippuen. (Wakefield ja Itakura 2017: 204). Täten osanottoilmaisuja tutkimalla voidaan saada tietoa puheyhteisöjen kuolemaan liittyvistä käsityksistä.

Parvareshin (2017: 4) mukaan myös tunnesiteet vaikuttavat osanoton interaktioiden laatuun: kuoleman kohdanneiden läheisten lohduttamiseksi on syytä ottaa huomioon myös läheisten tunneside vainajaan. Tätä heijastelee myös Morady Moghaddamin (2013: 105) listaus

seikoista, jotka vaikuttavat osanoton ilmaisujen sisältöön:

- 1) vainajan läheisen suhde vainajaan,
- 2) puhujan suhde vainajan läheiseen,
- 3) puhujan suhde vainajaan ja
- 4) vainajan läheisen tuntemat tunteet.

Lemmikin kuolemaa ei ole perinteisesti pidetty yhtä traagisena kokemuksena kuin perheenjäsenen tai läheisen ihmisen menettämistä (Zunin ja Zunin 1992: 130). Kuitenkin koska kiintymyssuhde lemmikkiin on usein syvä, rakkaan lemmikin poismeno voi nostattaa samanlaisia tunteita kuin läheisen ihmisenkin. Tästä johtuen myös lemmikin kuolemaan liittyvissä osanottorutiineissa voidaan olettaa havaittavan samankaltaisuutta.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen kulku

Tutkimuksessani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: (1) millaisia sopeuttamisen/osanoton pragmeemin toteutumia kuolleen lemmikkikissan omistajan saamissa viesteissä esiintyy ja (2) minkälaisia kuolemaan liittyviä diskursseja lemmikkieläimen kuoleman ympärille syntyy. Toisin sanoen tutkin, minkälaisia kielellisiä toteutumia osanoton pragmeemilla on lemmikkikissan kuolinilmoitusviestiketjuun anonyymeiltä käyttäjiltä tulleissa viesteissä sekä millaisia käsityksiä ja mielle yhtymiä käyttäjillä on lemmikkieläimen kuolemaan liittyen.

Tutkielman luvussa kaksi esittelen tutkielman teoreettisen viitekehysten. Luvussa kolme esittelen tutkielmani kontekstia kuvaten kuvafoorumia käytäntöyhteisönä, luoden katsauksen japanin kielellisiin piirteisiin sekä tarkastellen aikaisempia tutkimuksia liittyen japaninkielisen osanottoviestin piirteiden tutkimiseen. Analyysiosuudessa selvitän keräämästäni aineistosta lemmikkieläimen kuolemaan liittyvät osanottorutiinit tehden samalla päätelmiä havainnoistani. Tämän jälkeen analysoin osanottoviestien sisältämiä käsityksiä kuolemasta. Lopuksi teen yhteenvedon havainnoistani ja päätelmistäni.

Tutkimukset osanottorutiineista ovat harvinaisia, sillä aineistoa on saatavilla niukasti ja sitä on vaikea kerätä aiheen sensitiivisyyden vuoksi (Leech 2014: 211, Wakefield ja Itakura 2017: 204). Tästä tutkielmasta tekee erityisen sen anonyymilta internet-foorumilta kerätty aito tutkimusaineisto, joka tarjoaa aiemmin tutkimattoman näkökulman lemmikkieläimen kuolemaan liittyvään osanottoon ollen samalla julkisesti kenen tahansa saatavilla.

1.3 Kuolema Japanissa

Tässä aluvussa esittelen japanilaisten kuolemaan, kuolinpaikkaan ja kuolemanjälkeiseen elämään liittyviä asenteita, uskomuksia ja ihanteita. Alaluvun tarkoituksena on taustoittaa omaa analyysiani lemmikkieläimen kuolemaan liittyvistä diskursseista.

1.3.1 Kuolema ja yhteisö

Perinteisesti Japanissa kuolema jaettiin koko yhteisön kesken. Yhteisön jäsenet sekä järjestivät että osallistuivat kuolemaan liittyviin riitteihin. Yhteisölliset hautajaiset tarjosivat jälkeenjääneille omaisille tukea sekä mahdollisuuden jakaa kokemansa menetys. Sosiaalisen ja fyysisen tilan ja arvojen jakaminen auttoivat yhteisön jäseniä muodostamaan käsityksen omasta identiteetistään, paikasta, johon he kuuluivat, elämän tarkoituksesta sekä kuoleman merkityksestä. (Suzuki 2013: 4). Yhteisön jäsenen kuolemalla uskottiin olevan saastuttava vaikutus koko yhteisöön, jolloin jokaisen yhteisön jäsenen oli osallistuttava puhdistusriitteihin ja velvollisuuksiin kuollutta kohtaan. Näin syntyivät yhteisön yhteiset moraaliset puitteet. (Suzuki 2013: 10).

Nykyajan Japanissa kuolema on tabu (Asai, Fukuyama ja Kobayashi 2010: 31), ja koulu- ja työyhteisöt ovat korvanneet kyläyhteisöt ensisijaisena sosiaalisena verkostona. Kuoleman koittaessa perhepiiri, työtoverit tai ystävät eivät kuitenkaan osallistu ensisijaisesti hautajaisvalmisteluihin, vaan käytännön järjestelyt on yleensä ulkoistettu hautaustoimistoille. Tämä ero sosiaalisissa rooleissa on merkinnyt syvällistä muutosta olosuhteissa, joissa sureva kohtaa kuoleman. Ilman yhteisöllisiä hautajaisia ja niiden tarjoamia yhteistä moraalisia puitteita nykyajan japanilaisten on löydettävä useita tapoja käsitellä kuolemaa. Yksilöt etsivät nyt omaa identiteettiään, kuulumistaan ja elämän tarkoitusta jatkuvasti muuttuvien sosiaalisten suhteiden monimutkaisista kerroksista. (Suzuki 2013: 4).

1.3.2 Kuoleman riitit

Japanilaisten sanotaan usein syntyvän shintolaisina ja kuolevan buddhalaisina. Ajatus heijastelee maan kahden suurimman uskonnon yhteiselon¹ laatua: monet syntyvät ja eri

¹ Vuonna 2012 79,2 % japanilaisista ilmoitti uskonnoksensa shintolaisuuden ja 66,8 % buddhalaisuuden (Encyclopædia Britannica. Japan: Religious Affiliation. <https://www.britannica.com/place/Japan/Religion#/media/1/300531/208939>. (Viitattu 9.2.2022).

elämänvaiheisiin liittyvät riitit vietetään shintolaisen perinteen mukaisesti, kun taas kuoleman riitit liitetään buddhalaisuuteen (Encyclopædia Britannica). Poikkeuksen muodostavat vain yhteen uskontokuntaan, mukaan lukien kristityt ja muut uskonnot², kuuluvat henkilöt, joiden noudattamat tavat tuovat oman lisänsä elämän eri vaiheiden riittien viettämistapojen kirjoon. Valtaosa japanilaisista hautajaisista vietetään buddhalaisten tapojen mukaan shintolaisten hautajaisten ollessa harvinaisia (Kenney 1996: 399). Shintolaisuudessa kuolema nähdään saastaisena (*kegare*), minkä vuoksi jotkut shintopapit jopa kieltäytyvät toimittamasta shintolaisia hautajaisia (Kenney 1996: 429). Mielikuva saastaisuudesta ei kuitenkaan välttämättä yllä kattamaan kuolleen sielua (*tamashii*), joka erottuaan ruumiista voidaan nähdä puhtaana, mahdollistaen hautajaisten toimittamisen toisille papeista (mts.)³

1.3.3 Millainen on hyvä kuolema?

Japanin kuolemista lähes neljä viidesosaa tapahtuu sairaalassa. Kun mukaan lasketaan hoitokodeissa tapahtuneet kuolemat, lukumäärä nousee 85,2 prosenttiin. Vain 12 % japanilaisista kuolee omissa kodeissaan. Muutos kodeista sairaaloihin on tapahtunut verrattain nopeasti, sillä vielä 70-luvulla kaksi kolmasosaa kuolemista tapahtui kotona. (Long 2013: 52). Tämä heijastuu kuolinpaikkaan liittyvissä asenteissa: 60 % nykypäivän vanhuksista toivoo kuolevansa kotona mieltäen sen ”normaaliksi” tavaksi kuolla (Long 2013: 52; Becker 1997 teoksessa Becker 1999: 99). Kuoleminen tutussa ympäristössä perheen ympäröimänä tarjoaa puitteet ”itsensä näköiseen” (*jibunrashii*) kuolemaan. Lähiomaisen kuolemista sairaalassa voidaan pitää jopa häpeällisenä, mikäli olosuhteet kotona mahdollistavat kuolevan hoitamisen. (Long 2013: 53–54). Toisaalta kuolevan itsensä mielestä sairaalassa kuoleminen ajateltiin aiheuttavan vähemmän vaivaa kotiväelle (Long 2013: 55). Kotona kuolemista arvostetaan kuitenkin jopa siinä määrin, että sairaalaolosuhteita muokataan ”kotoisammiksi” kotiin palaamisen ollessa syystä tai toisesta mahdotonta (Long 2013: 59–60). Tällöinkin perheen läsnäoloa pidetään tärkeänä (60–61).

² Vuonna 2012 japanin väestöstä kristittyjä oli 1,5 % sekä muiden uskontojen kannattajia 7,1 %. (Encyclopædia Britannica. Japan: Religious Affiliation.

<https://www.britannica.com/place/Japan/Religion#/media/1/300531/208939>. (Viitattu 9.2.2022).

³ Tämä ristiriita kuvastaa hyvin shintolaisuudelle ominaista yhtenäisen doktriinin puutetta. Osittain juuri tämän puutteen vuoksi shintolaisuuden luokittelu voidaan myös kyseenalaistaa (ks. esim. Hardacre 2017: 2).

1.3.4 Näkemyksiä tuonpuoleisesta

Vain 51 % japanilaisista uskoo kuolemanjälkeiseen elämään (Inglehart ym. 2004: F051). Mathews muodosti etnografisten haastattelujen perusteella neljä erilaista näkemystä kuolemanjälkeisestä elämästä: a) kuolemanjälkeinen elämä kommunikaationa ja yhteytenä kuolleiden perheenjäsenten kanssa; b) kuolemanjälkeinen elämä taivaassa tai helvetissä tai jälleensyntymä; c) agnostismiin verrattavissa oleva epävarma usko kuolemanjälkeiseen elämään ja d) ei uskoa kuolemanjälkeiseen elämään, paitsi symbolisena ajatuksena jäljen jättämisestä (Mathews 2011: 370). Viimeisin näkemys oli kaikkein yleisin, edustaen noin puolta vastauksista ja ollen täten yhtäpitävä Inglehartin ym. tilaston kanssa. Arviot eri näkemysten kannattajien lukumääristä voivat kuitenkin olla harhaanjohtavia. Mathewsin huomion mukaan kysymystä kuolemanjälkeisen elämän olemassaolosta ei välttämättä edes lähestytä loogisesta näkökulmasta: haastateltava saattaa vaihtaa näkemystään jopa kesken haastattelun. Omaa uskomusta saatetaan myös perusteella pragmaattisesti ja tunteella: elämä tuntuu mukavammalta, kun on jotakin, mihin uskoa. (Mathews 2011: 370, 2013: 40).

Ajatus kuolemanjälkeisestä palaamisesta esivanhempien luokse ja kommunikointi heidän kanssaan liittyy perinteisesti Japanissa Meiji-kaudelta alkaen harjoitettuun esivanhempien palvontaan/kunnioitukseen ja on Mathewsin mukaan yleisintä vanhempien naisten keskuudessa. Mathews uskoo tämän johtuvan naisten miehiä pidemmästä eliniästä sekä perheen äidin roolista talon (*ie*) buddhalaisen alttarin (*butsudan*) hoitajana. (Mathews 2011: 370). Mathews (2011: 371) havaitsi myös nykyaikaisempaa muunnosta pois talon esivanhempia kohtaan tunnetusta velvollisuudesta: rakkaus kuolleita läheisiä kohtaan auttaa muodostamaan heihin kuolemankin ylittävän yhteyden, jossa kuolleet läheiset huolehtivat elävistä samoin, kuin elävät myöhemmin vuorollaan uudesta sukupolvesta kuoltuaan itse.

Mathewin aineistossa taivaan (*tengoku*) tai paratiisin (*gokuraku*) ja helvetin (*jigoku*) mainitsevat olivat kristittyjä, buddhalaisia tai uusien uskontojen kannattajia. Taivaaseen, paratiisiin tai helvettiin päätyminen miellettiin oman itsen kohtaloksi, ei niinkään kuolleiden läheisten. Jumalan tai Buddhan lisäksi omien tekojen uskottiin määräävän oman kohtalon: hyvien tekojen, kuten Amida Buddhan rukoilemisen, nähtiin johtavan suuremmalla todennäköisyydellä pelastukseen (*osaido*), kun taas itsekkäät teot aikaansaivat suuremman todennäköisyyden joutua helvettiin. Haastateltavat ilmaisivat olevansa epävarmoja siitä, kumpi vaihtoehto tulee toteutumaan. Osa kertoi pelkäävänsä kuolemaa tästä syystä. (Mathews 2011: 373).

Jälleensyntymään uskoi Mathewsin havaintojen mukaan vain pieni määrä ottaen huomioon sen olevan yksi buddhalaisuuden keskeisistä opinkappaleista. Jälleensyntymässä edellisen elämän muistojen uskottiin katoavan edellisen elämän tekojen vaikuttaessa jälleensyntymään. Mathews pitää molempia näkemyksiä individualistisina ja meritokraattisina, löytäen vertailukohtia japanilaisen koululaisten jopa loppuelämän määrittävästä kokeisiin perustuvasta tutkintojärjestelmästä. (Mathews 2011: 373).

Kuolemanjälkeisen elämän mahdollisuutta epäilevistä suurin osa oli nuorempia miehiä. Vastaajat spekuloidivat eri vaihtoehtojen todennäköisyyksillä ja kertoivat näkemyksensä saaneen vaikutteita omien kokemusten lisäksi esimerkiksi mediasta. Tämän ryhmän vastaajat uskoivat myös, että kuoleman jälkeen eri ihmisiä odottaa erilainen lopputulos, mikä eroaa aiemmin esitellyistä näkemyksistä, joiden kannattajat uskoivat niiden koskevan kaikkia. (Mathews 2011: 375).

Suurin osa haastatelluista uskoi, että kuoleman myötä ihmisen olemassaolo yksinkertaisesti lakkaa. Kuollut jää eloon ainoastaan symbolisten asioiden, kuten muistojen tai elämäntyön hedelmien tai jälkikasvun kautta. (Mathews 2011: 377, 2013: 42–43). Paluuta luontoon (*daishizen*) korostivat myös etenkin uusien uskontojen kannattajat, jotka näkivät sen paluuna maailmankaikkeuteen, josta kaikki on lähtöisin (Mathews 2011: 377).

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS: PUHETEOSTA PRAGMEEMIIN

60-luvulla ja 70-luvun alussa kielenfilosofien huomio oli keskittynyt lauseiden semanttiseen paikkansapitävyyteen ja totuudenmukaisuuteen. Täten kielifilosofisen huomion ulkopuolelle jäivät esimerkiksi toivotukset, jotka eivät oletusarvoisesti täytä totuusehtoja, sillä niitä ei voi todistaa joko tosiksi tai epätosiksi. Tällaisia ilmauksia brittiläinen kielenfilosofi John L. Austin (1962) nimittää puheteoiksi (*speech act*), ”asioiden tekemiseksi sanoilla”. Austinin postuumisti nimellä *How to Do Things with Words* vuonna 1962 julkaistut luentomuistiinpanot panivat alulle puhetekoteorian (*speech act theory*) vaikuttaen suuresti kielitieteeseen ja etenkin pragmatiikan alaan. (Mey 2001: 92–93). Austinin työtä jatkaneen filosofi John R. Searlen määritelmä puheteolle on ”kielellisen kommunikaation vähimmäisyksikkö” siirtäen fokuksen erillisistä sanoista ja lauseista puhetekojen yhteydessä tuotettuun kieleen (Searle 1969: 16).

Searlen (1969: 16) mukaan puheteoille on ominaista, että ne tuotetaan todellisissa kielenkäyttötilanteissa saaden alkunsa puhujan intentiosta. Puheen intentiota voidaankin pitää yhtenä merkittävimmistä puhetekojen luokittelupiirteistä. Mey (2001: 94) kuitenkin peräänkuuluttaa laajemman perspektiivin huomioimista ja täten huomauttaa, että kommunikatiivisen teon funktioiden tutkiminen tietyssä puheyhteisössä edellyttää kommunikoinnin ehtojen tutkimista kyseisessä yhteisössä. Meyn mukaan käyttämämme kieli ja erityisesti lausumamme puheteot ovat täysin riippuvaisia sen tilanteen kontekstista, jossa ne tuotetaan. Kaikki puhe on tilanteeseen sijoitettua puhetta; puheteko ei ole koskaan pelkkä ”puheteko”, vaan sitä tulee tarkastella sen toiminnan yhteydessä, johon se kuuluu. Toimintaan sijoitettua puhetta kuuluisikin Meyn mukaan nimittää *pragmaattiseksi teoksi* (*pragmatic act*), eikä pelkäksi puheteoksi (Mey 2001: 94), sillä pragmaattiset teot eivät välttämättä sisällä minkäänlaista tiettyä puhetekoa (212).

Pragmaattisten tekojen teoria käsittelee sitä, kuinka ihmiset käyttävät kieltä yksilöllisten rajoitustensa, tilanteiden ja välittömän kontekstin ”mahdollisuuksien” (*affordances*) puitteissa. Puhujan näkökulmasta tarkasteluna tutkijan kiinnostuksen kohteena ovat esimerkiksi puhujan iän, sosiaalisen aseman, sukupuolen ja koulutustaustan vaikutukset kielenkäyttöön. Toinen näkökulma on keskittyä itse puhetekoon eli pragmaattisessa teossa käytettyyn kieleen. Tässä näkökulmassa tutkijan huomio voi keskittyä joko yksilön

valintoihin kielenkäyttötilanteessa tai tilanteen kontekstiin, jolloin kysymyksenä on, millaista kieltä voidaan käyttää luomaan vaadittavat olosuhteet pragmaattisen teon suorittamiselle. (Mey 2001: 214). Pohjimmiltaan teoria liittyy kulttuuriseen kontekstiinsa sijoitettuihin puhetekoihin. Konteksti säätelee, mitä voidaan sanoa tai mitä sanotusta voidaan päätellä. Toisin sanoen "konteksti" vaikuttaa "sisältöön" – sanotun merkitys paljastuu tilanteesta, jossa se sanotaan. (Ehineni 2017: 133).

Pragmaattisten tekojen käsitteeseen liittyy myös Meyn (2001, 2006) käsite *pragmeemi* (*pragmeme*), joka Meyn määritelmän mukaan on tilannesidoksinen puheteko, joka saa merkityksensä vain siinä kontekstissa ja kulttuurissa, jossa se toteutuu (Capone 2016: 2). Tällä määritelmällä Mey tekee pesäeroa puhetekoteoriaan (Austin 1962, Searle 1969), jonka huomio kohdistuu lauseen tasolle. Toisin sanoen yksittäiset pragmaattiset teot ovat tietyn pragmeemin toteutumia (Mey 2006: 9).

Meyn (2001, 2006) määritelmän pohjalta Capone (2005, 2010) nimittää läheisen kuoleman kohdanneiden henkilöiden psykologisten reaktioiden lievittämiseen liittyvää kielenkäyttöä ja tekoja *sopeuttamisen pragmeemiksi* (*pragmeme of accommodation*). Näihin sisältyvät ne interaktiot, joiden tarkoituksena on tarjota lohtua kuolleen tai kuolevan läheisille ja helpottaa heidän sopeutumistaan uuteen tilanteeseen (Capone 2010: 6). Caponen mukaan sopeuttamisen pragmeemiin lukeutuu siten kaikki, mitä kuoleman tai kuoleamisen kontekstissa sanotaan tai tehdään (mts.). Näin ollen kaikenlaiset interaktiot, joiden tarkoituksena on lieventää kuolleen läheisen kokemaa kuoleman aiheuttamaa menetyksen tunnetta, voidaan nähdä yhtenä pragmaattisena tekona, jota kutsutaan sopeuttamisen pragmeemiksi⁴. Kommunikaatioyhteisön sosiaaliset normit sekä yhteisön suhtautuminen kuolemaan vaikuttavat pragmeemin käytännön toteutumisiin. Täten käytännön toteutumat heijastelevat tiiviisti yhteisön sosiaalisia velvoitteita yksilöllisten painotusten sijaan. (Ehineni 2017: 134).

⁴ Tästä eteenpäin käytän tässä tutkimuksessa sopeuttamisen pragmeemista nimitystä *osanoton pragmeemi*.

3 TUTKIMUKSEN TAUSTAA: KONTEKSTI JA AIEMPI TUTKIMUS

Tässä luvussa kuvailen tutkimuksen taustaa esitellen seikkoja, jotka vaikuttavat interaktioiden laatuun kuvafoorumilla. Aloitan esittelyn kuvafoorumista käytäntöyhteisönä läpikäyden kuvafoorumin ominaisuuksia sekä sen konventioiden vaikutusta käytäntöyhteisön tuotokseen, tutkimukseni tapauksessa kuvafoorumin keskusteluun. Tämän jälkeen luon katsauksen japanin kielen rekistereihin ja niiden pragmaattisiin funktioihin. Lopuksi esittelen aiempia tutkimuksia osanoton pragmeemista japaninkielisessä kontekstissa.

3.1 Kuvafoorumi käytäntöyhteisönä

Wenger (1998: 7) nimittää käytäntöyhteisöiksi (*community of practice*) virtuaalisia yhteisöjä, joiden käyttäjät kokoontuvat kiinnostusten kohteidensa ympärille syntyneisiin virtuaalisiin tiloihin (*space*). Käytäntöyhteisön muodostumiseksi Wenger nimeää kolme kriteeriä: yhteiset hankkeet, sitoutuneisuus sekä repertuaari eli yhteisön tuotokset (1998: 73). Käytäntöyhteisöjä voikin verrata orkesteriin, jonka muusikot sitoutuvat tuottamaan yhdessä musiikkiesityksen konserttia varten. Nishimura (2003: 337) näkee myös kuvafoorumit käytäntöyhteisöinä, sillä käyttäjät lähettämällä ja lukemalla viestejä osallistuvat yhteiseen toimintaan, josta kehittyy ainutlaatuisia diskursseja. Japanilaista Channel 2 (*ni channeru*)-foorumia tutkinut Nishimura (2003) soveltaa Wengerin (1998) käsitettä ydin- ja marginaalijäsenistä kuvafoorumien käyttäjäkuntaan luokittelemalla foorumin perustajajäsenen ja häntä avustaneet vapaaehtoiset ydinjäsenistöksi, joita seuraavat jatkumossa jatkuvasti samaa nimimerkkiä käyttävät aktiivijäsenet. Anonyymit kommentoijat muodostavat suurimman osan foorumin käyttäjistä, ja kauimpana ydinjäsenyydestä on vielä suurempi joukko viestien lukijoita, jotka eivät osallistu keskusteluun (Nishimura 2003: 337–338). Nishimura (2003: 338) uskookin vain 15–20 prosentin Channel 2 -sivustolla vierailevista lähettävän itse viestejä.

3.2 Konteksti

Online-viestinnässä käytettyihin vuorovaikutusstrategioihin vaikuttavat digitaalisen median laatu sekä kyseiselle medialle tyypilliset implisiittiset viestintäkonventiot (Graham ja Hardaker 2017: 787, Nishimura 2010: 33). Grahamin ja Hardakerin (2017) mukaan viestintään vaikuttavat 1) alustan synkronisuus, 2) julkisuuden aste (787), 3) keskustelun tehtäväkeskeisyys (*task-oriented*) verrattuna ihmissuhdekeskeisyyteen, 4) kanssakäymiskeskeisyys (*interaction-focused*) verrattuna julistuskeskeisyyteen (*declaration-*

focused) (788), 5) anonyymiys sekä 6) pitkäikäisyys (789). Synkronisuudella tarkoitetaan keskustelun yksittäisten viestien välistä viivettä: asynkronisen keskustelupalstan viestien välillä saattaa olla päivien tai jopa kuukausien viestitön ajanjakso. Sen sijaan monet audiovisuaaliset alustat, kuten Skype, edustavat jatkumon synkronisempaa päätä. (Graham ja Hardaker 2017: 787). Online-viestinnässä ilmenevää kielellistä epäkohteliaisuutta tutkineen Grahamin (2007a, teoksessa Graham ja Hardaker 2017: 787) mukaan konfliktin leviäminen on todennäköisempää asynkronisissa ympäristöissä, sillä epäkohteliaaksi mielletyn viestin lähettäjä ei välttämättä välittömästi huomaa muiden käyttäjien reaktioita ja tulee täten kadottaneeksi mahdollisuutensa lieventää ilmaisuaan ennen kuin suurempi joukko yhteisön jäseniä on lukenut viestin ja reagoinut siihen (mts.)

Viestinnän laatuun vaikuttaa myös alustan julkisuus: käyttäjät ottavat kommentoidessaan huomioon paitsi vastaanottajan, myös viestien julkisen saatavuuden, mikä saattaa vaikuttaa viestien ja koko keskustelun sisältöön (Graham ja Hardaker 2017: 788). Tässä tutkimuksessa arvioin juuri alustan julkisuudella olevan suuri merkitys viestien sisältöön erityisesti *desu/masu* ja *da-tyylien* käytön osalta.

Myös alustan käyttötarkoitus määrittää sillä tapahtuvaa viestintää. Tarkoin määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseen pyrkivän (*task-oriented*) alustan käyttäjät viestivät eri tavalla, niin kuin esimerkiksi tekevät jonkin harrastuksen ympärille perustetut käyttäjien välisten ihmissuhteiden varaan rakentuvat ryhmät. (Graham ja Hardaker 2017: 788). Graham ja Hardaker (2017: 788) kuitenkin huomauttavat, että myös käyttäjien välisiä suhteita korostavat yhteisöt voivat tiettyjen aiheiden käsittelyn kautta saada tarkoin määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseen pyrkivän alustan piirteitä. He toteavat tällä olevan vaikutusta keskustelussa ilmenevän (epä)kohteliaisuuden havainnointiin ja tulkintaan (mts.).

Myös kanssakäymisen laadulla on merkitystä käyttäjien käyttämiin ihmissuhdestrategioihin. Eri alustat tarjoavat eri määrän mahdollisuuksia käyttäjille olla kanssakäymisessä keskenään: toiset keskittyvät tarjoamaan yksittäisille käyttäjille keinoja ilmaista identiteettiään ilman vuorovaikutusta yleisön kanssa, kun taas toiset tarjoavat runsaasti keinoja vuorovaikutukselle. (Graham ja Hardaker 2017: 778–789).

Edellä mainittujen lisäksi vuorovaikutuksen laatuun vaikuttavat myös käyttäjien anonyymisyys ja vuorovaikutustilanteiden tallenteiden pitkäikäisyys. Käyttäjät tekevät

valintoja sen mukaan, voiko viestin kirjoittajan henkilöllisyys paljastua ja onko viesti luettavissa mahdollisesti vielä vuosienkin päästä. (Graham ja Hardaker 2017: 789–790).

Online-viestinnälle tyypillisiä ovat lyhyet viestit, joissa ei välttämättä ole alku- ja lopputervehdystä. Foorumien viesteissä käytetään usein puheenomaista kirjoitustyyliä (Maynard 2008: 92). Nishimura (2003) toteaa foorumeilla käytetyssä kielessä hymiöiden käytön (338) sekä kielellisten ja ortografisten innovaatioiden olevan yleisiä (340–347). Innovaatioiden tavoitteena on synnyttää huumoria. Omassa aineistossani esiintyy vain vähän hymiöiden käyttöä sekä ei ollenkaan kielen tai ortografian innovatiivista käyttöä, mikä viittaa osallistujien haluun pitää keskustelun sävy asiallisena kunnioituksesta keskustelun aihetta kohtaan.

3.3 Japanin kielestä

Teen tutkimuksessani havaintoja paitsi tutkimusaineistoni muodostavien keskusteluviestien pragmaattisesta sisällöstä, myös viestien kielellisen rekisterin käytöstä. Tästä syystä perehdyn tässä alaluvussa japanin kielellisiin rekistereihin ja niiden vaihtelun pragmaattisiin merkityksiin. Aloitan perehtymisen perinteisen kieli-ideologian ”kohteliaana” pitämistä tyyleistä aloittaen henkilöä puhuteltaessa tai henkilöön viitatessa etu- tai sukunimeen liitetyistä päätteistä siirtyen kohteliaisuuskieli *keigoon* ja sen pragmaattisiin funktioihin. Tämän jälkeen *da*-tyylin esittelyn kautta päätän luvun *da*- ja *desu/masu*-tyylien vaihtelun tarkasteluun.

3.3.1 ”Kohteliaat” tyylit

Japanin kielessä käytetään useita erilaisia puhetyylejä ja rekistereitä. Näiden valintaan vaikuttavat sosiokulttuuriset arvot, puhetilanne ja puheen tavoite, puhekumppanien keskinäinen suhde ja vuorovaikutusroolit (Iwasaki 2013: 314). Aikuisten yhteiskunnan jäsenten odotetaan tiedostavan puhetapaan liittyvät sociolinguvistiset normit (Ide 2006 teoksessa Iwasaki 2013: 318). Näistä normeista poikkeamista voidaan käyttää tyylikeinona luomaan puheeseen halutunlaista efektiä (Maynard 2007, 2008; Jones ja Ono 2008).

Puhekumppanien keskinäisten suhteiden ja vuorovaikutusroolien vaikutus puhetyylin ja -rekisterin valintaan näkyy esimerkiksi kunnioittavien suffiksien (*keishoo*⁵, *honorific suffix*) käytössä. Kunnioittavat suffiksit ovat puhuteltavan tai puheessa viitatus henkilön eli referentin etu- tai sukunimeen perään liitettäviä päätteitä, joiden käytön määrittävät esimerkiksi puhetilanne tai puhekumppanien keskinäinen suhde. Taulukosta 1 ilmenevät tyypillisimmät kunnioittavat suffiksit, niiden muodollisuusaste ja käyttöympäristöt. Taulukkoon on myös merkitty tilanteet, joissa suffiksia ei käytetä.

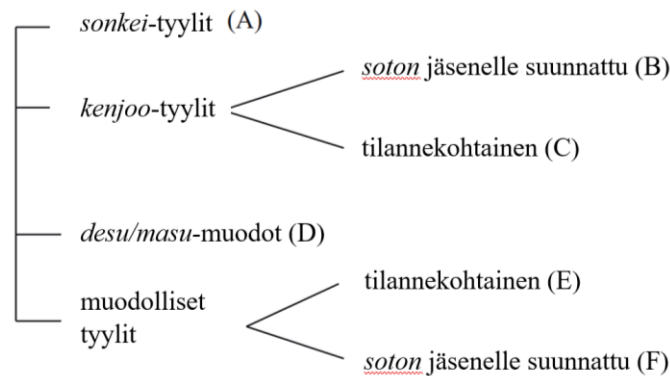
<i>Ken</i>	hyvin epämuodollinen, suora	pelkästään etunimi; käytetään viittaamaan tai puhuteltaessa hyvin läheistä ystävää tai nuorempaa perheenjäsentä
<i>Yamada</i>	epämuodollinen, suora	pelkästään sukunimi; miespuoliset henkilöt käyttävät viittaamaan tai puhuteltaessa miespuolista ystävää
<i>Ken-chan</i>	epämuodollinen, tuttavallinen	<i>-chan</i> on diminutiivinen suffiksi, joka voidaan liittää lapsen tai nuoren naisen etunimeen
<i>Ken-kun</i>	kohtelias, tuttavallinen	<i>-kun</i> on <i>-chania</i> muodollisempi, voidaan liittää pojan (muttei tytön) etunimeen
<i>Ken-san</i>	kohtelias, tuttavallinen	<i>-san</i> on <i>-kunia</i> muodollisempi, voidaan liittää henkilön etunimeen, käytetään läheisten aikuisten kesken
<i>Yamada-kun</i>	kohtelias, kaverillinen	<i>-kunia</i> sukunimeen yhdistettynä käytetään yleensä miespuolisten puhujien keskuudessa miespuolisesta henkilöstä; johtaja voi myös puhutella sillä naispuolista alaistaan
<i>Yamada-san</i>	muodollinen-neutraali, kohtelias	<i>-san</i> liitettynä sukunimeen on yleisin muoto aikuisten puhujien keskuudessa
<i>Yamada-sama</i>	muodollinen, kohtelias	<i>-sama</i> on muodollinen suffiksi, jota käytetään sukunimeen liitettynä erittäin muodollisissa tilanteissa

Taulukko 1. Puhuteltaessa ja 3. persoonaan viitattaessa käytetyt suffiksit, niiden muodollisuus ja käyttö (Iwasaki 2013: 317)

Japanin kohteliaisuuskieltä, keigoa, voidaan ilmaista morfologisin, leksikaalisin tai syntaksisin keinoin. Keigoa käytettäessä asioita ei tyydytä ilmaisemaan niin kuin ne ovat, vaan ilmaisusta välittyy puhujan arvio puhujan ja kuulijan asemien ja roolien, iän ja kokeneisuuden eroista (Bunka shingikai tooshin 2007: 5) ja tietyissä tilanteissa myös

⁵ 敬称

puheenaiheesta. Toisin sanoen keigolla voidaan ilmaista sitä, miten puhuja havaitsee ja ymmärtää puhetilanteen ja tilanteessa kyseessä olevat ihmissuhteet (mts.). Perinteisen kieli-ideologisen käsityksen mukaan keigon käyttö luo psykologista etäisyyttä ihmisten välille (Jones ja Ono 2008: 1), kun taas sen käyttämättä jättäminen asettaa heidät psykologisesti lähekkäin (Nishimura 2010; Obana 2021: 131, 140). Koska täten kohteliaisuuskielen käytön lisääntyessä myös puhujan ja kuulijan välinen etäisyys kasvaa, japanissa ei ole morfologisesti mahdollista viitata tai puhutella henkilöä samalla sekä kunnioittavasti että läheisesti. Koska alkuolettamani on, että vainajakissaan viitataan ja sitä puhutellaan kunnioittavasti (koska kyseessä on vainaja), mutta lämpimästi (koska kyseessä on lemmikkieläin), tutkielmani aineiston analyysissä vainajan puhuttelu ja siihen viittaaminen herättävät erityistä mielenkiintoa.

Kuvio 1. Kohteliaisuuskielen luokittelu (muokaten lainattu Obana 2021: 78)

Kuvio 1 esittää Obanan⁶ (2021: 78) kohteliaisuuskielen luokittelua sen perusluonteen mukaan. Perusluonteella Obana (mts.) tarkoittaa kohteliaisuuskielen luomaa, toista henkilöä korottavaa, puhujaa alentavaa ja seremoniallisia toimintoja taustoittavaa muodollista ilmapiiriä. Täten Obana (mts.) luokittelee kohteliaisuuskieleen kuuluviksi ne kielelliset ilmaisut, joiden valintaan vuorovaikutukseen osallistujat vaikuttavat ja jotka osaltaan vaikuttavat muodollisen ilmapiirin muodostumiseen⁷. Kohteliaisuuskielen käyttöönottoon vaikuttavat perinteisen kieli-ideologisen näkemyksen mukaan seuraavat tekijät:

⁶ Obana (2021: 77 alaviite 1) käyttää perinteisten *sonkei-go-* (kunnioittava kieli) ja *kenjoo-go* (nöyrä kieli) -nimitysten sijaan muotoa 'tyylit' perustellen *sonkei-gon* ja *kenjoo-gon* olevan tarkkaan ottaen kieliopillisesta perusyksiköistään muunnettuja tyylejä. Tässä tutkielmassa pitäydyn Obanan nimityksessä.

⁷ Tämän määritelmän myötä Obana poikkeaa Bunka shingikai tooshinin (2007) luokittelusta, johon sisältyy myös *bikago* eli 'kaunisteleva tai sievistelevä kieli' (Länsisalmen 2009 suomennos).

1. *jooge kankei*⁸ (pystysuora suhde) – sosiaalisen aseman ja iän erot
2. *shinso kankei*⁹ (läheisyysuhde) – vieraat henkilöt
3. *kookyoo no ba*¹⁰ (julkinen ympäristö) – viralliset, julkiset tilanteet (Obana 2021: 78)

Oletusarvoisesti alemman sosiaalisen asemaan kuuluvat sekä iältään nuoremmat puhuttelevat kohteliaasti ylempään sosiaaliseen asemaan kuuluvaa sekä vanhempaa henkilöä. Toisilleen vieraat henkilöt puhuttelevat kohteliaasti toisiaan. Kohteliasta rekisteriä on myös tavanomaista käyttöä julkisissa tilanteissa, kuten häissä tai virallisissa puheissa.

Kuviossa 1 mainittujen *sonkei*¹¹- ja *kenjoo*¹²-tyyliä käyttäen määrittää *uchi/soto*-erottelu. *Uchi*¹³ merkitsee sisäpuolta, puhujaa ja hänen sosiaalisen alueeseensa kuuluvia ryhmän jäseniä eli sisäpiiriä. Ryhmän jäsenet voivat vaihtua puhujan sosiaalisesta sijainnista riippuen. Esimerkiksi omalla työpaikalla ollessaan puhuja viittaa oman perheensä jäseniin omaan *uchi*-ryhmäänsä kuuluvina, kun taas toisen yhtiön työntekijöiden kanssa kommunikoidessaan puhujan *uchi*-ryhmän muodostavat oman työpaikan henkilöt. *Uchi*-ryhmän jäseniin viitataan vähättelevillä *kenjoo*-tyyleillä. (Obana 2021: 79; 2000: 92).

*Soto*¹⁴ viittaa puhujan sosiaalisen alueen ulkopuolisiin henkilöihin, ulkopiiriin. Ulkopiiriin kuuluvia puhutellaan sekä heihin viitataan kunnioittavilla *sonkei*-tyyleillä (kuvio 1 ja taulukko 2: A). *Sonkei*-tyyliä käytön tarkoituksena on taten korottaa puhekumppania tai puheen referenttiä. Sekä *sonkei*- että *kenjoo*-tyyliä käyttö ilmenee sekä morfologisella että leksikaalisella tasolla (ks. taulukko 2), mutta tyylien tunnukset itsessään eivät sisällä leksikaalista merkitystä. (Obana 2021: 79).

Soton jäsenelle suunnattuja (engl. *directional*) *kenjoo*-tyylejä (kuvio 1 ja taulukko 2: B) käytetään silloin, kun puhujan teot ovat suoraan tekemisissä ulkopuolisen (*soto*) henkilön kanssa tai vaikuttavat niihin. Esimerkiksi puhujan kertomus lomamatkastaan ei saa *kenjoo*-tunnuksia toisin kuin esimerkiksi puhujan ilmoittaessa vierailevansa *soton* jäsenen kotona.

⁸ 上下関係

⁹ 親疎関係

¹⁰ 公共の場

¹¹ 尊敬

¹² 謙讓

¹³ 内

¹⁴ 外

(Obana 2021: 80). Tilannekohtaiset kenjoo-tyylit¹⁵ (kuvio 1 ja taulukko 2: C) eroavat suunnatuista kenjoo-tyyleistä siten, että ne eivät kuvaa suoraan soton henkilöön kohdistuvaa toimintaa, vaan puhujan viitatessa itseensä vaatimattomasti hän osoittaa tilannekohtaista kohteliaisuutta kuulijaa kohtaan nostamalla keskustelun kohteliaisuustasoa (Iwasaki 2013: 324, Obana 2021: 80). Tilannekohtaiset kenjoo-tyylit koostuvat rajoitetusta määrästä verbejä ja apuverbejä (ks. taulukko 2). Tilannekohtaisia kenjoo-tyylejä voi kuulla käytettävänä esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa, ja apuverbeinä yhdistettyinä suunnattuihin kenjoo-verbeihin ne korottavat kohteliaisuuden tasoa. (Obana 2021: 80–81).

Tyyli	Tarkoitus	Esimerkki
(A) Sonkei-tyylit	Puhekumppanin tai referentin korottaminen/kunnioittaminen	<i>kuru</i> (tulla) > <i>oideni naru</i> / <i>irassharu hanasu</i> (puhua) > <i>o-hanashi ni naru kirei</i> (kaunis) > <i>o-kirei</i>
(B) Suunnatut kenjoo-tyylit	Puhujan tai puhujan uchin jäsenen alentaminen	<i>kuru</i> (tulla) > <i>mairu annai suru</i> (opastaa) > <i>go-annai suru</i>
(C) Tilannekohtaiset kenjoo-tyylit	Tilannekohtainen kohteliaisuuden osoitus kuulijaa kohtaan	<i>yuu</i> (sanoa) > <i>moosu, mooshiageru iru</i> (olla saatavilla) > <i>oru</i>
(D) <i>Desu/masu</i> -muodot	Sonkei- ja kenjoo-tyyleihin yhdistettynä korostavat muodollisuutta; käytetään molemminpuolisen kunnioituksen osoitukseen eri sosiaalisista taustoista tulevien ryhmien välillä	<i>iku</i> (mennä) > <i>iki-masu ii</i> (hyvä) > <i>ii desu</i>
(E) Tilannekohtaiset muodolliset tyylit	Käytetään tilanteen vaatiessa korkeampaa muodollisuuden astetta esim. asiakaspalvelutilanteessa	<i>kocchi</i> > <i>kochira</i> (tämä; tämä henkilö) <i>ima</i> > <i>tadaima</i> (nyt) <i>kaeru</i> > <i>henkoo suru</i> (vaihtaa) <i>yoku shitekureta</i> > <i>gokuroosama, otsukaresama</i> (hyvin tehty)
(F) Suunnatut muodolliset tyylit	Käytetään erottamaan soton jäseniin liittyvät ilmaukset uchin jäseniin liittyvistä ilmauksista	<i>musume</i> (oma tytär) > <i>o-joo-sama</i> (Teidän tyttärenne) <i>iken</i> (oma mielipide) > <i>go-iken</i> (Teidän mielipiteenne)

Taulukko 2. Kohteliaisuuskielem tyylit ja tarkoitukset (koottu käyttäen lähteinä Obana 2021: 78–82 ja Nagara 1976: 172)

¹⁵ Tilannekohtaisista kenjoo-tyyleistä käytetään myös nimitystä ”arvokas (kohteliaisuus)kieli”, *soochoogo* (莊重語), engl. *solemn honorific* (Iwasaki 2013: 323).

Perinteisen kieli-ideologian mukaan kohteliaisuuden perustavanlaatuisinta tasoa edustavat vastaanottajaan (puhuteltavaan tai kuulijaan) kohdistuvat kohteliaisuusmuodot (kuvio 1 ja taulukko 2: D), jotka muodostetaan verbien *desu/masu*-päätteillä ja joita japaniksi kutsutaan nimellä *teinei-go*¹⁶ (kohtelias kieli) (Cook 2018: 647). Nämä vastaanottajakunnioitusmuodoiksikin (*addressee honorifics*) kutsutut muodot eroavat referentiaalisista sonkei- ja kenjoo-tyyleistä siten, että niitä käytetään perinteisen kieli-ideologian mukaan yksinomaan eri sosiaalisista taustoista tulevien ihmisten kesken osoittamaan molemminpuolista kunnioitusta (Obana 2021: 81). Sonkei- ja kenjoo-tyyleihin yhdistettynä ne korostavat muodollisuutta (mts.) puheen ollessa kohdistettu puheen referentille (Iwasaki 2013: 235 alaviite 7).

Tilannekohtaiset muodolliset tyyli (kuvio 1 ja taulukko 2: E) viittaavat oletusmuodostaan poikkeaviin substantiiviin, verbeihin, adverbeihin, konjunktioihin ja muihin kaavamaisiin ilmaisuihin, kuten tervehdyksiin. Niiden tarkoituksena ei ole osoittaa suoraan kohteliaisuutta soton jäseniä kohtaan, vaan niitä käytetään tilanteissa, jotka vaativat yleisesti korkeampaa kohteliaisuuden tasoa (esimerkiksi liike-elämässä ja asiakaspalvelutilanteissa). (Obana 2021: 81–82).

Soton jäsenelle suunnatut muodolliset tyyli (kuvio 1 ja taulukko 2: D) koostuvat ilmauksista, joita käytetään erottamaan soton jäseniin liittyvät ilmaukset uchin jäseniin liittyvistä ilmauksista. Obana (2021: 82) luettelee tällaisiin ilmauksiin kuuluviksi esimerkiksi substantiiveihin liitettävät kohteliaat prefiksit *o-* ja *go-*, tittelit ja kunnioittavat suffiksit kuten *shachoo* 'johtaja' ja *-sama/san* (ks. taulukko 1), sukulaissanat sekä liike-elämässä käytetyt erikoisilmaisut (*toosha – onsha*, 'minun yhtiöni – Teidän yhtiönne'). (Obana 2021: 82).

Esimerkit 1-a–1-d havainnollistavat tyylien eroja. Lauseiden merkitys, 'Tuleeko opettaja Tomita?', pysyy samana, mutta verbien tyylien eroilla tuodaan esiin puhujan ja kuulijan suhdetta sekä toisiinsa että puheenaiheena olevaan henkilöön (lauseissa 1-a ja 1-c kuulija ja opettaja Tomita voivat olla sama henkilö). Lauseissa 1-a ja 1-b käytetään opettajaan viitattaessa tulla-verbin sonkeigo-muotoa *irassharu*. Lauseet eroavat toisistaan siten, että lauseessa 1-a verbiin liitetään *teinei-gon* päätte *-masu*, mikä perinteisen kieli-ideologian mukaan osoittaa kohteliaisuutta lauseen kuulijalle. Lauseen puhuja on sosiaalisesti alemmassa

¹⁶ 丁寧語

asemassa, kuin lauseen referentti, sekä sosiaalisesti etäällä lauseen kuulijasta. Tämän lisäksi kyse voi olla muodolliseen tilanteeseen sopeutetusta kielenkäytöstä (Iwasaki 2013: 325). Sen sijaan lauseessa 1-b lauseen referentti on edelleen ylempiasemainen, mutta *desu/masu*-muodon pois jättäminen (ks. luku 3.3.3) asettaa kuulijan ja puhujan sosiaalisesti lähekkäin. Lauseessa 1-c tulla-verbi ei ole tunnusmerkityssä muodossa, joten se ei osoita erityistä kunnioitusta referenttiä kohtaan. Sen sijaan *desu/masu*-muodon käyttäminen asettaa puhujan ja kuulijan sosiaalisesti etäälle toisistaan. Lauseessa 1-d referenttiä kohtaan ei osoiteta erityistä kunnioitusta ja lauseen puhuja ja kuuliija ovat sosiaalisesti lähellä toisiaan.

(1-a) Tomita-sensei	mo	irasshaimasu	ka.
(nimi)-opettaja	myös	tulla:HON:	POL Q
(1-b) Tomita-sensei	mo	irassharu	no?
(nimi)-opettaja	myös	tulla:HON:PLAIN	EMPH
(1-c) Tomita-sensei	mo	kimasu	ka.
(nimi)-opettaja	myös	tulla:POL	Q
(1-c) Tomita-sensei	mo	kuru	no?
(nimi)-opettaja	myös	tulla:PLAIN	EMPH

3.3.2 Da-tyyli

Muotoa, jossa predikaattiin ei liitetä vastaanottajakunnioitusmuodon tunnusta, *masu*-päätettä, tai *desu*-muodossa olevaa kopulaa, nimitetään usein eri tavoin. Yleisimpinä nimityksinä voidaan pitää *da*-tyyliä (vastakohtana *desu/masu*-tyylille) (esim. Maynard 1998) tai ”tavallista” tyyliä (*plain style*) (esim. Cook 2018).

Da-tyyliä kuvataan yleensä käytettävän epämuodollisessa arkipuheessa (Cook 2018: 639). Arkipuheessa *da*-tyyli kuitenkin esiintyy harvoin yksinään, vaan mukaan liitetään partikkeleita ja muita ilmauksia (Maynard 1998: 17). Maynard (1993) jakaakin käytön paljaisiin (*naked*) ja ei-paljaisiin tavallisiin muotoihin (*non-naked plain forms*; nimitys Cookin [2018: 639]). Maynardin mukaan muodot eroavat käyttötavoiltaan siten, että paljaisiin muotoihin ei lisätä diskurssipartikkeleita ja niitä käytetään tyypillisesti yksinpuhelussa (Maynard 1982: 178 teoksessa Cook 2018: 640). Ei-paljaita muotoja käytetään sen sijaan

arkitilanteissa puhujan ja kuulijan ollessa läheisiä keskenään, jolloin puhuja tuntee eron itsensä ja kuulijan välillä muuttuvan epäselväksi (Cook 2018: 639). Kehittäen Maynardin esitystä edelleen, Cook huomioi, että satunnaisissa keskusteluissa *da*-muoto esiintyy useimmissa tapauksissa yhdessä sellaisen kielellisen ja/tai ei-kielellisen elementin kanssa, joka heijastaa jollakin tavalla puhujan tunteita, mielialoja tai asennetta (Cook 2018: 640). Cook luettelee tällaisiksi elementeiksi esimerkiksi sävyartikkelit, vokaalin pidentymisen, nousevan intonaation, yhteensulautumisen, tietynlaisen äänenlaadun sekä naurun (mts.). Ochsia (1996) lainaten Cook kutsuu näitä kielellisiä elementtejä "affektiivaimiksi" (*affect keys*). Cookin määritelmän mukaan ei-paljaat muodot esiintyvät juuri näiden affektiivainten kanssa, indeksoiden epämuodollisuutta ja psykologista läheisyyttä puhujan ja kuulijan eron epäselväksi muuttumisen sijaan (mts.). Sen sijaan paljaisiin muotoihin ei Cookin mukaan affektiivainten puuttumisen vuoksi liity tunnetta, vaan ne tuovat esiin lausahduksen sisällön. Paljaita perusmuotoja käytetään esimerkiksi tieteellisissä kirjoituksissa, sanomalehtiartikkeleissa ja yksinpuheessa. (Cook 2018: 640).

3.3.3 *Da*- ja *desu/masu* tyylien pragmaattissosiaaliset funktiot ja tyylinvaihtelu

Maynard (2008: 98) huomauttaa, että vaikka Japanin kielitieteessä ja kielentutkimuksessa termi "tyyli" on liitetty ensisijaisesti verbimorfologiaan eli *da*- ja *desu/masu*-verbipäätteisiin, tyyli on todellisuudessa monimutkainen diskurssi-ilmiö, johon useat tekijät, kuten esimerkiksi sanasto, lauserakenne ja fonologiset tekijät muiden ohella, vaikuttavat. Tutkimuksen koon rajoitusten vuoksi keskityn tässä tutkimuksessa havainnoimaan ensisijaisesti *da*- ja *desu/masu*-verbipäätteiden käyttöä.

Tyylinvaihtoa japanin kielessä tutkineet Jones ja Ono määrittelevät tyylinvaihdoksen kahden tai useamman tyylin käytöksi yksittäisessä puhetapahtumassa tai kirjoitetussa tekstissä (Jones ja Ono 2008: 1). Koska japanin kieli on aina sosiaalisesti merkittyä (päälauseen predikaatti on aina joko *desu/masu*-muodossa tai *da*-muodossa) (Matsumoto 1988: 418), tyylinvaihdosten motiivit herättävät erityistä mielenkiintoa. Kuten totesin alaluvussa 3.3.1, *desu/masu*- ja *da*-tyylien käyttö on pitkään liitetty kohteliaisuuden ja ei-kohteliaisuuden pragmaattissosiaalisiin merkityksiin. Esimerkiksi Ide (1982) käsitteli tyylinvaihdosta *wakimaen*, 'erottelukyvyn' (*discernment*), käsitteen kautta. Hänen mukaansa tyylin valinta noudattaa seuraavanlaisia sosiaalisia sääntöjä japanilaisessa yhteiskunnassa: 1) Käytä kohteliaista kieltä (= *keigoa*)

korkeammassa sosiaalisessa asemassa olevaa henkilöä kohtaan, 2) Käytä kohteliasta kieltä sosiaalista valtaa omaavaa henkilöä kohtaan ja 3) Ole kohtelias iäkkäille ihmisille. Näiden kolmen perussäännön lisäksi ylivoimaisesti tärkein sääntö Iden mukaan on käyttää kohteliasta kieltä muodollisessa ympäristössä. (Ide 1982: 366–371). Viimeaikaisissa luonnollista aineistoa hyödyntävissä tyylinvaihtoon liittyvissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että da- ja desu/masu-muodot eivät pelkästään osoita kohteliaisuutta ja ei-kohteliaisuutta, vaan myös herättävät kielenkäytön kontekstista riippuen monia muita sosiaalisia merkityksiä tosielämän käytön ollessa dynaamisempaa (Cook 2018: 631, 647–648). Tämän johdosta Cook peräänkuuluttaa tutkimusta, jossa tehdään pesäeroa perinteiseen kieli-ideologiaan huomioimalla, että se, mitä kutsutaan tavanomaiseksi käytöksi, onkin tarkemmin ottaen ideologista, eikä siten kuvasta tosielämän sosiaalisen kanssakäymisen monimuotoisuutta (Cook 2018: 633). Cookin mukaan samalla on kuitenkin syytä huomioida, kuinka perinteinen kieli-ideologia vaikuttaa kielen tuottamisen taustalla (Cook 2018: 648). Myös Obana (2021: 11) tuo ilmi, että nykyään japanilaisessa yhteiskunnassa keigon käyttöä painotetaan enemmän julkisessa esiintymisessä kuin sosiaalisen statuksen tai iäkkyuden huomioinnissa. Obanan mukaan tämä tarkoittaa, että keigosta on tulossa sosiaalisen imagon symboli sosiaalisten suhteiden indeksoinnin työkalun sijaan (mts.).

On myös tilanteita, joissa da- ja desu/masu-tyylejä käytetään tarkoituksellisesti sekaisin yksittäisen puheenvuoron sisällä. Haga (1962) luettelee tilanteelle, jossa da-tyylin käyttö on vallitsevaa, mutta jossa tyyli vaihtuu satunnaisesti desu/masu-tyyliksi, seuraavat viisi mahdollista syytä: 1) muodollisuus, 2) huumori ja henkilökohtaisen huomautuksen lisäys, 3) sarkasmi, 4) vokatiivinen ilmaisu ja 5) suora kuulijan puhuttelu. Vuorostaan tilanteessa, jossa desu/masu-tyylin käyttö on vallitsevaa, mutta jossa tyyli vaihtuu satunnaisesti da-tyyliksi, da-tyylin käytöllä ilmaistaan osapuolten välistä tuttuutta ja läheisyyttä. Tämän lisäksi Hagan mukaan tyylien sekoitus johtuu sosiolingvivistisesti epävarmoista olosuhteista, joissa puhuja ei pysty selkeästi paikantamaan vastaanottajan suhteellista sosiaalista asemaa. (Haga 1962 teoksessa Maynard 2008: 93-94).

Taulukko 3 osoittaa, kuinka tavanomaisesta käytöstä poikkeaminen joko plustasolle (da-tyylistä desu/masu-tyyliin) tai miinustasolle (desu/masu-tyylistä da-tyyliin) on sosiaalisesti motivoitunutta.

Tavanomainen käyttö	Plustason vaihtelu	Miinustason vaihtelu
Laukaiseva tekijä: sosiaalinen etäisyys	Laukaiseva tekijä: psykologinen etäisyys	Laukaisevat tekijät: (1) psykologinen läheisyys (2) keskittyminen meneillään olevaan keskusteluun (3) puhujan keskittyminen itseensä
Kohde: sosiaalisesti ylempiarvoiset henkilöt, tuntemattomat, julkinen yleisö Statuksesta, iästä tai vieraudesta johtuva sosiaalinen etäisyys <i>Kookyoo no ba</i> (viralliset ja julkiset ympäristöt), seremoniaaliset tilaisuudet	Kohde: Vertaisten kesken tarkoituksella luotu etäisyys tai korkeampaan asemaan kohottaminen Haavoittuvaisuudesta/heikkoudesta johtuva psykologinen etäisyys, itsepuolustus, konflikti, ironia Julkisten esitysten tai kuulutusten leikkimielinen jäljittely Syvä kiittollisuus, vilpitön anteeksipyyntö Tunnustelu, varovaisuus	Tavoitteet: (1) Empatia (Ikuta 1983: 40), kuulijan huomion saaminen (Mimaki 1993), läheisyyden ja suvaitsevaisuuden osoittaminen (Maynard 2001), <i>off-stage</i> (Cook 1996a) (2) Oman mielipiteen painottaminen (Takeda 2011), huomion suuntaaminen keskustelun aiheeseen (Takeda 2011), korostettu informaatio (Saito 2010) (3) Sisäinen kommunikaatio (Makino 2002), sisäiset ajatukset (Saito 2010), synnynnäinen tila (Cook 1996b), huomion kiinnittäminen puhujaan itseensä (Takeda 2011) vai puhujan huomion kiinnittyminen itseensä (Takeda 2011)

Taulukko 3. Kohteliaisuuskielen käytön vaihtelut (muokaten lainattu Obana 2021: 131 [tavanomainen käyttö ja plustason vaihtelu] ja 140 [miinustason vaihtelu])

3.4 Aiempi tutkimus: Elwood (2004) ja Wakefield & Itakura (2017)

Pragmaattisten tekojen teoriaan perustuvia tutkimuksia on tehty runsaasti erilaisista tekstiaineistoista. Osanoton tutkimuksessa on keskitytty lähinnä ihmisen kuolemaan liittyvään osanottoon. Lemmikkieläimen kuolemaan keskittyvää osanottoon liittyvää tutkimusta luonnollista aineistoa käyttäen ei tähän mennessä ole tehty.

Tässä alaluvussa esittelen kaksi osanottorutiineja tutkivaa tutkimusta, joista ensimmäinen on kulttuurienvälinen vertaileva analyysi osanoton ilmaisuista ja toinen etnopragmaattinen tutkimus sosiopragmaattisesta tiedosta osanottoilmaisujen taustalla.

Elwood (2004) tutki osanoton puhetekoja käyttäen aineistonaan diskurssintäydennystehtäviä. Hän vertaili yhdysvaltalaisten englanninkielisiä, japanilaisten englanninkielisiä ja japanilaisten japaninkielisiä vastauksia kuvitteellisissa tilanteissa, joista ensimmäisessä vastaajan pitää reagoida opiskelutoveriltaan saatuun tietoon opiskelutoverin isoäidin kuolemasta sekä toisessa ystävän kertomukseen ystävän koiran kuolemasta auto-onnettomuudessa. Tutkimuksen motiivina oli auttaa ei-äidinkielisiä englannin tai japanin puhujia reagoimaan tilanteessa, jossa natiivipuhujillakin on usein vaikeuksia löytää oikeita sanoja. Semanttisesti analysoidut vastaukset osoittivat osanoton ilmaisussa olevan suurta vaihtelua kielestä ja tilanteesta riippuen. Elwood (2004: 70) toteaaakin loppupäätelmänään, että tietynlaisessa tilanteessa esiintyneitä osanottoilmauksia ei voi yleistää kaikenlaisiin tilanteisiin soveltuviksi.

Wakefield ja Itakura (2017) vertailivat etnolingvistiksessä tutkimuksessaan englanninkielisiä ja japaninkielisiä osanottoilmauksia. Näiden perusteella he muodostivat kulttuuriset käsikirjoitukset (*cultural script*), joiden mukaan kummankin kielen puhujat tekevät verbaalit ja nonverbaalit valintansa osanottoprosessissa. Tämäkään tutkimus ei perustunut luonnolliseen keskusteluaineistoon, vaan Wakefield ja Itakura käyttivät aineistonaan aiempia tutkimuksia englannin- ja japaninkielisistä osanotoista, diskurssintäydennystehtäviä, elokuvia ja omia natiivipuhujan kielellisiä intuitioitaan. Tutkimuksessaan he tulivat johtopäätökseen, että kuolleen ja kuolleen omaisen tai läheisen (osanoton saajan) välinen suhde vaikuttaa siihen, mitä osanottajat tälle sanovat, mutta vaikutus on erilainen kielestä riippuen. He huomasivat myös, että osanottajan koettu rooli on erilainen näiden kahden kielikulttuurin (*lingua-culture*) välillä, ja että japaninkieliset tuntevat suurempaa vastuuta osallistua suruprosessiin. (Wakefield ja Itakura 2017). Wakefield ja Itakura toteavat, että japanilaisilla osanottajilla on käytettävissään laaja valikoima erilaisia surunvalitteluita, joista heidän on valittava muodollisuus- ja kohteliaisuusasteeltaan sopiva ilmaus. Tähän valintaan vaikuttavat osanoton saajan suhde kuolleeseen sekä osanottajan arvio kuolleen läheisen kokemasta surusta. (Wakefield ja Itakura 2017: 222). Mitä läheisemmäksi kuolleen sekä hänen läheisensä suhde arvioidaan, sitä vähemmän sanoja osanottajat käyttävät osanottoilmauksissaan. Suhteen ollessa erittäin läheinen jopa pelkkä hiljaisuus koettiin

päteväksi osanoton ilmaisuksi, sillä tällöin läheisen kokeman surun oletetaan olevan voimakkaampaa, jolloin liika sanojen käyttö voidaan mieltää tungettelevaksi (Wakefield ja Itakura 2017: 229).

Taulukko 4 esittää Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) havainnot japaninkielisistä osanoton pragmeemin sisältämistä kielellisistä osioista sekä näiden osioiden yleisyyden prosenttiosuuksina eri tilanteissa. Taulukko perustuu Elwoodin (2004) semanttiseen luokitteluun osanoton puheteoista. Taulukosta selviää osanoton ilmaisun olevan kaikista yleisin puheteko kaikissa tilanteissa. Sen sijaan muiden puhetekojen yleisyydessä esiintyy suurta vaihtelua tilanteesta riippuen. Vähiten erilaisten puhetekojen käyttöä ilmeni kuulijan äidin kuolemaan liittyvässä osanotossa.

Puheteko/pragmeemin osa	Setä (%)	Äiti (%)	Isoäiti (%)	Koira (%)	Esimerkki
Suru-uutisen kuittaus	42	11	64	0	<i>soonanda/sokka</i> 'vai niin'
Osanoton ilmaus	52	40	88	77	<i>taihen</i> 'kamalaa' <i>tsurai</i> 'raskasta'
Avun tarjoaminen	7	32	16	20	<i>Dekiru koto ga attara itsudemo renraku shite</i> 'Ota milloin vain yhteyttä, jos on jotakin, mitä voin tehdä' <i>Nandemo soodan shite kure</i> '[Voit] puhu[a] kanssani mistä tahansa'
Tulevaan suuntaava kommentti	3	32	44	28	<i>Yukkuri yasunde</i> 'Lepää kunnolla' (osoitettu kuolleen läheiselle) <i>Ganbare</i> 'Tsemppiä'
Huolen ilmaisu	23	16	12	8	<i>Daijoobu? Daijoobu ka</i> 'Oletko kunnossa?'

Taulukko 4. Wakefieldin ja Itakuran (2017) (setä, äiti) sekä Elwoodin (2004) (isoäiti, koira) aineistoissa ilmenneiden puhetekojen prosenttiosuudet (muokaten lainattu Elwood 2004: 61 ja Wakefield ja Itakura 2017: 219)

Elwood (2004) määrittelee suru-uutisen kuittaukseksi englanninkieliset huudahdukset, kuten *Oh* tai *Oh my God* sekä japaninkieliset lausahdukset, kuten *soodattanda*, 'vai niin (oli)' (51). Wakefield ja Itakura (2017) lisäävät oman aineistonsa perusteella muodon *sokka* 'vai niin' (219).

Elwoodin (2004) osanoton ilmaus (*expression of sympathy*) edustaa osanoton puheteon ydintä tarkoittaen sen esiintyvän kaikista useimmin kummassakin aineiston tilanteessa, osanoton koostuvan joissakin tapauksessa pelkästään osanoton ilmaisusta (52). Elwoodin aineistossa yleisimmät osanoton ilmaukset olivat *I'm so sorry* ja *o-ki no doku*, joista jälkimmäinen on japaninkielinen kaavamainen valitteleva ilmaus. Wakefield ja Itakura (2017) raportoivat seuraavien ilmauksien esiintymisestä japaninkielisessä aineistossaan: *kanashii* 'surullista', *shokku* 'järkytys', *taihen* 'kamalaa', *tsurai* 'raskasta', *zannen* 'sääli/valitettavaa', *ki no doku* 'valitettavaa', *goshuushoosama* 'lienette murheen murtama' (kaavamainen osanoton ilmaus kuolleen läheiselle) sekä *go-meifuku o o-inori itashimasu* 'rukoilen onnea tuonpuoleiseen' (kaavamainen osanoton ilmaus kuolleelle) (222).

Elwood (2004: 52) tarkoittaa avun tarjoamisella osanottajan pyrkimystä lieventää kuolleen läheisen taakkaa avun tarpeen tiedustelulla ja avun tarjoamisella käytännöllisissä asioissa, esimerkiksi muistiinpanoja lainaamalla (ks. taulukko 4). Tulevaan suuntaavilla kommentteilla Elwood (2004: 52) tarkoittaa kannustavia tai käytännön neuvoja tarjoavia ilmauksia, kuten ”koeta olla masentumatta” tai ”mielestäni sinun olisi hyvä hankkia uusi koira” (ks. myös taulukko 4). Näitä esiintyi sekä Elwoodin että Wakefieldin ja Itakuran aineistoissa ainoastaan japanilaisilla informanteilla. Viimeinen taulukoitu kategoria, huolen ilmaisu, viittaa Elwoodin (2004) mukaan tapoihin huolehtia kuolleen läheisen ja/tai hänen perheensä voinnista, sisältäen esimerkiksi kysymykset *How are you doing?* ja *daijobu? oletko kunnossa?* (52).

Elwoodin tutkimuksessa taulukoitujen kategorioiden ulkopuolelle jäi 32 % vastauksista tilanteessa 1 (äiti) ja 88 % tilanteessa 2 (koira). Tämä viittaa siihen, että etenkin lemmikin kuoleman tilanteessa tavataan sanoa jotakin muuta, kuin mitä taulukkoon on listattu. Tätä aukkoa täydennän omalla tutkimuksellani.

Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) harvinaislaatuiset tutkimukset raottavat näkymää siihen, mitä osanotossa sanotaan. Tutkimusten heikkoutena on kuitenkin luonnollisen aineiston puuttuminen: diskurssintäydennystehtäviä käyttävien tutkimusten tulokset eivät välttämättä heijasta osallistujien kielenkäyttöä todellisessa tilanteessa, vaan paljastavat pikemminkin, mitä osallistujat natiivipuhujan intuitiivisen ymmärryksensä perusteella päättelevät sopivan vastaukseksi (Cook ja Nakamura 2021: 4). Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) diskurssintäydennystehtävien kontekstina on läheiselle ystävälle puhuminen, minkä tarkoituksena on estää puhujien eri sosiaalisten asemien

mahdollinen vaikutus kielellisiin valintoihin. Tutkimukset eivät kuitenkaan ota huomioon yksilöllistä vaihtelua tai poikkeustilanteita esimerkiksi rekisterin vaihtelun suhteen, jättäen huomiotta näiden vaikutuksen kielenkäyttöön.

Käytän Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) havaintoja osanottoviestien puheteoista oman tutkimukseni aineistollisena viitekehystenä. Tarkoitukseni on verrata puheteokojen esiintymiä omaan aineistooni ja täten omalta osaltani täydentää käsitystä lemmikkieläimen kuolemaan liittyvistä osanoton puheteoista.

4 AINEISTO, TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KÄSITTELY

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistoni (alaluku 4.1) sekä tutkimusmenetelmäni ja tutkimuksen kulun (alaluku 4.2). Pohdin myös tutkielmani aineiston keräämiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja esitän ratkaisuni niihin (alaluku 4.3).

4.1 Aineisto

Kokosin tutkimusta varten keskusteluviestejä japanilaiselta anonyymiltä kuvafoorumilta, Futaba Channelilta¹⁷ (*futaba channeru*, lyhyesti Futaba). Kuvafoorumi merkitsee kuvien jakamiseen keskittyntä internet-foorumia, jonne jaettujen kuvien oheen syntyy usein keskustelua. Yksittäisiä keskusteluja kutsutaan langoiksi (*thread*). Futaba Channel on vuodesta 2001 alkaen toiminut fani- ja alakulttuuriin keskittyvä julkinen kuvafoorumi, jota käytetään käyttäjien väliseen vuorovaikutukseen, kuten tietojen vaihtamiseen ja jakamiseen sekä viihteeseen. Julkaiseminen ja kommentointi tapahtuu anonyymisti sivuston nimittäessä käyttäjiään oletusarvoisesti nimimerkillä ’nimetön’¹⁸ (*nanashi*), mutta käyttäjät voivat halutessaan valita itselleen pseudonyymin. Viestintä on BBS-alustoille (*bulletin board system*) tyypilliseen tapaan asynkronista. Yksittäiset langat katoavat tietyn ajanjakson jälkeen, ellei lanka saa uusia viestejä.

Tämän tutkimuksen aineistona käytettävät keskusteluviestit on kerätty kolmelta Futaba Channelin kissa-aiheiselta kuvalangalta. Ensimmäisen langan alkuperäisessä viestissä eräs käyttäjä jakaa kuvan, jossa esiintyy vaalea kissa (kuva 1). Kuvan yhteydessä lähetetyn viestin mukaan käyttäjän lemmikkikissa on kuollut kyseisenä päivänä. Kuvan saamista kommenteista voi päätellä, että käyttäjä on jakanut useasti kyseiseen kissaan liittyvää sisältöä kuvafoorumilla, sekä että kissa on ollut varsin tunnettu foorumin käyttäjien parissa. Tässä tutkimuksessa huomion kohteena ovat kuvan foorumin käyttäjiltä saamat ensimmäiset 28 kommenttia.

¹⁷ ふたば☆ちゃんねる

¹⁸ 名無し

ねこ版の皆さん、こんばんわ。
本日、[redacted]さんが虹の橋を渡って行ってしまいました。

Kuva 1. Kuvakaappaus suruviestistä, josta poistettu tässä tutkimuksessa Shiroksi kutsutun kissan oikea nimi.

Kuva 1 on kuvakaappaus langan aloitusviestistä (1), jossa kissan omistaja ilmoittaa lemmikkikissansa kuolemasta:

(1) *Nekoban no minasan, konbanwa.*

Honjitsu, Shiro-san ga niji no hashi o watatte itte shimaimashita.

Kaikki kissalaudan [käyttäjät], hyvää iltaa.

Tänään Shiro ylitti sateenkaarisillan.

Kuolemaan liittyviä yksityiskohtia ei paljasteta, toisin kuin toisen tutkimani langan kahdessa ensimmäisessä viestissä (2, 3), joissa toinen käyttäjä kertoo kissansa Reon kuolemasta sekä sitä edeltäneestä kissan voinnin huononemisesta:

(2) *Saki hodo. Reo ga nakunarimashita. Kyonen no natsu-goro kara taijuu ga hette, tenteki o maishuu utteite. Toshi o kosu no wa muzukashii to omottemashita ga, nantoka yattekitemashita ga, ototoi no doyoo atari kara shokuyoku ga ochite, kyoo no yuugata arukenaku natte shimai, sono mama ugokenaku narimashita.*

Reo kuoli äsken. Viime kesästä lähtien paino oli laskenut ja [se] oli viikoittain tiputuksessa. Ajattelin, ettei [se] elä tämän vuoden puolelle, mutta [se] selvisi jotenkin, mutta suunnilleen toissapäivästä lähtien [sen] ruokahalu tippui ja tänään iltapäivällä [se] ei enää kyennyt kävelemään ja oli siitä lähtien kykenemätön liikkumaan.

(3) *Byooin ni tsurete iku koto mo kangaemashita ga, "moo ganbaranakute ii yo" to omoi, sotto shite oku koto ni shita no desu ga, soko kara wa hayakatta desu ne. Moo nagakunai koto wa wakatte ita node, kakugo wa dekitemashita ga, yahari sabishii mono desu ne. Raigetsu nigatsu 11-nichi de, wagaya ni kite choodo 17-nen ni naru chokuzen deshita.*

Ajattelin myös [sen] viemistä sairaalaan, mutta ajattelin, että "ei tarvitse enää jaksaa" ja päätin antaa [sen] vain olla, minkä jälkeen ei kestänyt enää kauaa. Tiesin, että [sillä] ei ollut kauaa

jäljellä, joten olin valmistautunut, mutta onhan sitä ikävä. Ensi kuussa, helmikuun 11. päivä, olisi tullut 17 vuotta täyteen [Reon] saapumisesta kotiimme.

Viestit saivat foorumin käyttäjiltä 25 vastausta.

Kolmas kuollut lemmikkikissa on Mugi, jonka omistajan lähettämään kuolinilmoitusviestiin (4) tuli yhteensä 10 osanottoviestiä. Aineiston koko on yhteensä 63 osanottoviestiä.

(4) *“Niji no hashi ni itte kuru nya!”*

Uchi no musume ganbatta!

Yukkuri netete ii yo

”Lähden sateenkaarisillalle, miau!”

Meidän tyttäreemme oli sitkeä!

Saat nukkua rauhassa.

Keräsin aineiston kuvafoorumilta marraskuun 2019 ja heinäkuun 2020 välisenä aikana. Otin viestit talteen kuvakaappauksina, sillä ne poistuvat sivustolta automaattisesti tietyn ajan kuluttua. Kaikki kerätty aineisto on sittemmin kadonnut sivustolta, eikä ole enää noudettavissa. Sivuston luonteesta huolimatta aineistoni viestit eivät sisällä dialogia osanottoviestien lähettäjien kesken. Tämä seikka vaikuttaa tutkimuksessani esimerkiksi tutkimusmenetelmän valintaan.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston käsittely

Käytän tutkimusaineistoni analysoinnissa diskurssianalyysia. Diskurssianalyysi ei ole yksi yhtenäinen menetelmä, vaan pikemminkin kattotermi kielentutkimuksen alueelle, joka on kiinnostunut siitä, ”mitä kielellä tehdään ja miten kieli ja sen käyttö yhdistyvät muihin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin” (Pälli ja Lillqvist 2020: 374). Menetelmä soveltuu tutkimukseen, jossa yhdistetään kielen säännönmukaisuuksia sosiaalisen toiminnan ja kontekstin säännönmukaisuuksiin (Paltridge 2012: 2). Diskurssilla viitataan lauseen tasoa suurempaan kokonaisuuteen sekä varsinaiseen henkilöiden väliseen kielenkäyttöön (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 24–25). Tämä ajattelutapa perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan erilaisia tekstejä sisältävät tekstikokonaisuudet rakentavat sosiaalista todellisuutta (Pälli ja Lillqvist 2020: 376).

Koska aineistoni genre on osanottoviesti, interaktiot on nähtävä tämän linssin läpi. Esimerkiksi kuolleelle osoitettu kehu ei ole puheteko nimeltä kehu, sillä kuollut ei ole kuulemassa sitä, jolloin sillä ei ole puheteon ”kehu” vaikutusta (Capone 2010: 15). Esimerkiksi aineistossa esiintyvät kuolleelle lemmikkieläimelle osoitetut kehut onkin tulkittava yhdeksi osanoton pragmeemin ilmentymismuodoista.

Luvussa 5 tutkin, kuinka osanoton pragmeemia realisoidaan ja kuinka surunvälitteluja kommunikoidaan langan aloitusviestin saamissa kommenteissa. Tutkin, mistä osista viestit koostuvat sekä miten osat suhteutuvat Elwoodin (2004) identifioimiin osanoton puheakteihin. Etsin viesteistä 1) interjektioita ja muita yllättymisen ilmaisun keinoja, 2) perinteisiä osanoton ilmaisuja, 3) avuntarjouksia, 4) tulevaan suuntaavia kommentteja sekä 5) huolen ilmaisuja. Näiden lisäksi etsin näiden kategorioiden ulkopuolelle jääviä ilmauksia, kuten kehuja ja omistajalle osoitettuja kommentteja ja kysymyksiä lemmikin kuolemaan liittyvistä yksityiskohdista. Tämän perusteella luokittelen omassa aineistossani esiintyvät osanoton puheaktit omiin kategorioihinsa. Havainnoin myös osanoton puhetekojen tyyliä, tyylinvaihdoista sekä niiden funktioita.

Selvitän systemaattisen diskurssianalyysin mallia (Pynnönen 2013: 32) käyttäen, millaisia pragmaattisia funktioita osanoton puheakteilla on sekä millaisin kielellisin keinoin aineistossa ilmaistaan puheyhteisön jäsenten käsityksiä kuolemasta. Selvitän osanoton funktiot ja vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni mallin kahta ensimmäistä vaihetta hyödyntäen. Aloitan analyysin tekstuaaliselta tasolta havainnoiden empiirisesti sen sisältöä kiinnittäen huomiota tekstin merkitykseen ja muotoon. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla etsin aineistosta temaattisia säännönmukaisuuksia, joista muodostan luokitteluja. Tämän jälkeen siirryn analyysissä tulkitsevalle tasolle, jolla kuvaan, millaiseksi diskurssiksi lemmikkikissan kuolema muotoutuu suruviestikeskusteluissa. Muodostan tulkintoja tekstin ja sen edustaman diskurssin merkityksistä, jotka ne saavat kontekstissaan. Tulkinnan perimmäisenä tavoitteena ei ole universaalien yleistysten tekeminen, vaan kielen käytön kuvaaminen ja tulkitseminen käyttöympäristössään ja sen avulla (Pynnönen 2013: 35).

4.3 Tutkimusetiikka

Koska keskustelu internetfoorumilla on julkista, erityistä lupaa aineiston keruuseen ei tarvita. Keräämäni viestit eivät sisällä elementtejä, joiden perusteella viestin kirjoittajan henkilöllisyys olisi tunnistettavissa. Viesteissä mainittujen lemmikkikissojen nimet on

muutettu pseudonyymeiksi lemmikkien omistajien yksityisyyden suojelemiseksi. Olen rajannut tutkielmassa käyttämäni kuvakaappauksien ulkopuolelle viestien lähettäjiin liitettävissä olevat tiedot, kuten esimerkiksi IP-osoitteen. Aineistosta poimimani näytteet eivät sisällä tietoja viestin lähettäjistä. Tutkimuksen kohteena olevat keskustelulangat eivät ole enää noudettavissa sivuston aikarajoituksen vuoksi.

5 OSANOTON PRAGMEEMIN ILMENTYMÄT AINEISTOSSA

Alaluvussa 5.1 luokittelen osanottoviestit Elwoodin (2004) luokittelua soveltaen. Esitän eri osanoton pragmeemin ilmentymien frekvenssit verratakseni niitä Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) tulosten frekvensseihin. Esittelen aineistoni viestejä lukuisin esimerkein analysoiden ja tehden päätelmiä aineistolähtöisesti niiden sisällöstä, rakenteesta ja pragmaattisista funktioista. Olen litteroinut esimerkit käyttäen muokattua Hepburn-järjestelmää. Merkitsen pitkiä vokaaleja /aa oo uu/ foneettisten toteutumiansa mukaan kahdentamalla vokaalit (esim. *arigatoo*). Transkription alapuolella glossissa käytän Iwasakin (2013) glossaustekniikkaa. Alaluvussa 5.2 esittelen havaintojani viestien tyylistä ja tyylinvaihdoista yksittäisten viestien sisällä. Alaluvussa 5.3 vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni kuvaten suruviestikeskusteluissa esiin tulevaa lemmikkieläimen kuolemaan liittyvää diskurssia.

5.1 Osanottoviestien luokittelu

Suurin osa viesteistä koostui useasta eri osanoton pragmeemin ilmentymästä, joita käsittelen omina alalukuinaan. Aineistossani ei esiintynyt ollenkaan suru-uutisen kuittausta, avun tarjoamista tai huolen ilmaisua. Omien havaintojensa perusteella Wakefield ja Itakura (2017) arvelevat suru-uutisen kuittauksen olevan strategia, jonka funktiona on antaa kuolleen läheiselle mahdollisuus ilmaista omia tunteitaan, mikä puolestaan auttaa osanottajia tietämään, mitä heidän pitäisi sanoa seuraavaksi (220). Omassa aineistossani ei esiinny dialogia, vaan yksittäisen käyttäjän koko puheenvuoro sisältyy yhteen yksittäiseen viestiin, mikä voi selittää esiintymien puutteen. Puuttumiseen vaikuttavat oletettavasti myös alustan asynkronisuus sekä fyysisen avun antamisen mahdottomuus alustan anonyymiyden vuoksi.

5.1.1 Osanoton ilmaisut

Etsin aineistoni viesteistä perinteisesti osanoton ilmaisussa käytettyjä ilmaisuja käyttäen havainnoinnin perustana Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) tutkimusten tuloksia. Aineistossani esiintyi yhteensä 63 erilaista osanoton ilmaisua, joista moni ei esiintynyt ollenkaan Elwoodin ja Wakefieldin ja Itakuran raportoimissa tuloksissa. Wakefieldin ja Itakuran aineiston yleisin osanoton ilmaisu sedän kuolemaan liittyen,

adjektiivi (+ verbi) + sävyartikkeli, esiintyi omassa aineistossani vain kolme kertaa. Sen sijaan variantti, joka ei sisällä sävyartikkeliä, esiintyi seitsemän kertaa (ks. esimerkki 2). Tällaisissa osanoton ilmaisuissa omassa aineistossani esiintyivät adjektiivit *kanashii* (surullinen), *sabishii* (yksinäinen) ja *zannen* (harmillista/valitettavaa). Kissalle osoitettu kaavamainen osanottofraasi *go-meifuku o o-inori itashimasu* tai sen variantti esiintyi neljä kertaa. Kissojen omistajille osoitetut kaavamaiset osanottofraasit *o-kuyami mooshiagemasu* ja *go-shuushoosama* tai niiden variantit esiintyivät yhteensä 10 kertaa (ks. esimerkki 1).

Esimerkki 1. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(1.1) お悔やみ申し上げます

o-kuyami mooshiagemasu

PFX-surunvalittelu sanoa:HUM:POL:NONPAST

(1.2) レオ頑張ったね

Reo **ganbatta ne**

(nimi) **tehdä parhaansa:PLAIN:PAST SP**

(1.3) ゆっくり休んでまたいつか会おうね

yukkuri yasunde mata itsuka aoo ne

rauhassa levätä:TE taas joskus tavata:PLAIN:VOL SP

(1.4) 主様もご自愛くださいませ

nushi-sama mo go-jiai kudasaimase

omistaja-HON:SFX myös HON:PFX-itse-rakkaus antaa:IMP:POL

Ilmaisen surunvalitteluni. Teit parhaasi [, niinhän], Reo. Lepää rauhassa, nähdään taas joskus. Arvoisa omistaja, pitääkää huolta myös itsestänne.

Esimerkissä 1 Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun lähetetty osanottoviesti alkaa kissan omistajalle osoitetulla muodollisella ja kaavamaisella osanotolla (1.1). Tämän jälkeen tyylinvaihdon perusteella (ks. alaluku 5.2) puhuttelun kohteeksi vaihtuu kissa, jonka sitkeyden kommentoija tunnustaa (1.2) ja jolle kommentoija toivottaa lepoa ilmaisten myös toiveen jälleennäkemisestä (1.3) (ks. alaluku 5.1.2). Viesti päättyy kaavamaiseen toivotukseen omistajalle (1.4) (ks. alaluku 5.1.2).

Esimerkki 1 edustaa keskustelulankoihin tullutta keskivertokomenttia: se sisältää usean eri osion, se on osoitettu sekä kuolleelle kissalle että kissan omistajalle ja siinä esiintyy tyylinvaihtelua. Langan aloitusviestissä mainittu kissan sairastaminen huomioidaan fraasilla

ganbatta ne, jonka merkitys voi kontekstista riippuen olla 'olit sitkeä' tai 'teit parhaasi'¹⁹. Ikään kuin palkinnoksi sitkeydestä kommentoija toivottaa kissalle tämän jälkeen lepoa, yhdistäen tähän toiveen jälleennäkemisestä mahdollisesti merkityksessä 'nähdään taas joskus, kunhan olet ensin levännyt kunnolla'. Kissalle osoitetut kommentit vaikuttavat lempeiltä ja läheisiltä. Sen sijaan omistajalle osoitetut kommentit ovat muodollisia ja kaavamaisia. Osanottofraasin *o-kuyami mooshiagemasu* 'ilmaisen surunvalitteluni' sekä lopetusfraasin *go-jiai kudasaimase* 'pitäkää huolta itsestänne' käyttö sosiaalisesti etäännyttävät osanottajan ja osanoton saajan. Wakefield ja Itakura (2017: 223) huomioivat, että kaavamaiset osanottofraasit voidaan kokea epäaidoiksi, sillä ne ovat muodollisuutensa vuoksi vähemmän henkilökohtaisia.

Esimerkki 2. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(2.1) あ、このゆっくりおめをつぶって眠る子ですか？

a, kono yukkuri o-me o tsubutte neru ko desu ka?

INTERJ tämä rauhallisesti HON:PFX-silmä ACC sulkea:TE nukkua lapsi COP:POL:NONPAST Q

(2.2) 悲しい

kanashii

surullinen

Ai, tämä rauhallisesti silmät sulkien nukkuva pentuko? Surullista.

Esimerkkikommentti 2 alkaa yllättyneisyyttä ilmaisevalla interjektiolla, kun kommentin kirjoittaja tunnistaa keskustelun aiheena olevan kissan. Kissan muistaminen tuodaan ilmi kissaan ominaisuuteen liittyvän muistikuvan jakamisella retorisen kysymyksen muodossa (2.1) (ks. alaluku 5.1.3). Tätä seuraa osanoton ilmaisu, adjektiivi ilman sävyartikkelia (2.2). Wakefieldin ja Itakuran (2017: 223) mukaan adjektiivi *kanashii* (surullinen/surullista) ilmaisee muodollisiin ja kaavamaisiin ilmauksiin verrattuna suurempaa myötätuntoa, sillä se on epäkaavamainen ja -muodollinen ja täten oletettavasti henkilökohtaisin ilmaisu osanottajan myötätunnon ilmaisemiseen. Viitaten Makinon ja Tsutsuihin (1986: 286) Wakefield ja Itakura (2017: 221) esittävät, että sävyartikkelin *ne* käyttö adjektiivin jälkeen osanoton ilmauksessa kommunikoi osanoton saajalle, että osanottaja yrittää arvata, mitä osanoton saaja kokee ja että osanottaja pyrkii tällä varmistamaan, että osanotto on sopusoinnussa osanoton

¹⁹ Vaikka kyseisen fraasin käyttödomeneit eivät rajaudu yksinomaan osanottoon, olen luokitellut sen tässä osanoton ilmaisuksi sen käyttökontekstin perusteella.

saajan tunteiden kanssa. Sävyartikkelin *ne* viesti kuulijalle on ”ymmärrän sinua” sekä ”arvaukseni on oikea, eikö niin?” puhujan odottaen vastauksen olevan myönteinen (mts.)²⁰.

Omassa aineistossani sävyartikkelien puuttuminen osanoton ilmaisuissa oli niiden käyttöä yleisempää Wakefieldin ja Itakuran (2017) huomioimissa tapauksissa. Päätelen sävyartikkelien puuttumisen tarkoittavan, että osanottajat eivät arvaile kissan omistajien tunteita, vaan kertovat omistaan. Tätä puoltaa myös Wakefieldin ja Itakuran huomio äitinsä menettäneelle osoitetuissa osanotoissa, joissa osanottajat mainitsivat usein itsensä surun kokijoina. Wakefieldin ja Itakuran (2017: 224) mukaan osanottajan itsensä mainitseminen surun kokijaksi liittyy vainajan ja osanoton saajan läheiseen suhteeseen sekä kertoo myös osanottajan tunteneen henkilökohtaisesti kuolleen äidin. Omassa tutkimuksessani henkilökohtaiset osanottoviestit kielivät lähettäjiensä aidosta ja läheisestä suhteesta kissaan kuvafoorumien kautta.

Esittelen seuraavaksi osanoton ilmaisuja, jollaisia ei esiintynyt lainkaan Elwoodin, Wakefieldin ja Itakuran aineistoissa. Yleisin näistä oli *levon toivotus* kissalle, kuten *o-yasumi* ’hyvää yötä’, *yasuraka ni* ’[lepää] rauhassa’, *yukkuri yasunde* ’lepää rauhassa’ (ks. esimerkki 1) tai näiden variantit, yhteensä 25 esiintymää. Seuraavaksi yleisintä nimitän *tunnustukseksi* kissan tai omistajan *ponnistuksista* kissan elinaikana. Tunnustuksesta esiintyi kahdenlaista versiota, joista ensimmäinen, *otsukaresama* ’kiitos uurastuksestasi’, osoitettiin kissalle kahdeksan kertaa (ks. esimerkki 1), omistajalle kaksi kertaa ja jaetusti molemmille kaksi kertaa. Toinen versio, *ganbatta ne* ’teit parhaasi’ (ks. esimerkki 1), osoitettiin kissalle yhteensä viisi kertaa.

Esimerkki 3. Kommentti Mugi-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(3-1) (/_;)南無

[itkevä hymiö] namu [Pidempi Sukhāvatīvyūha -suutran alku]

Harvinaisimpia osanoton ilmaisuuden tapoja olivat itkevän tai kädet rukoukseen liittävä hymiön käyttö (yhteensä kolme esiintymää), käsien rukoukseen liittämistä tarkoittava ilmaisu

²⁰ Vaihtoehtoisesti on esitetty esimerkiksi, että partikkelin *ne* käytöllä puhuja voi lisätä ilmaisuensa kohteliaisuusastetta suhtautuen sanottuun ikään kuin se olisi jaetusti molempien osapuolten tiedossa, ilmaisten täten solidaarisuutta (Kamio 1990: 65, teoksessa Makino 2018: 607).

*gasshoo*²¹ (yksi esiintymä), sekä pidemmän Sukhāvatīvyūha-suutran (tunnetaan myös nimellä Loputtoman elämän suutra) ensimmäiset kaksi kirjainmerkkiä, jotka esiintyvät kahdessa viestissä (ks. esimerkki 3). Nimitän näitä kollektiivisesti *symbolisiksi osanoton ilmaisuiksi*. Esimerkissä 3 esiintyy itkevä hymiö sekä kaksi ensimmäistä kirjoitusmerkkiä Puhtaan maan buddhalaisuuden harjoituksessa käytetystä Pidempi Sukhāvatīvyūha -suutrasta. Useimmissa Puhtaan maan buddhalaisuuden perinteissä suotrassa mainitun Amitābha-buddhan nimen tietoisien toistamisen katsotaan mahdollistavan syntymän Amitābha-buddhan puhtaassa maassa, Sukhāvāṭissa (Hayame 1999: 205–206). Käsien yhteen liittäminen (*gasshoo*) on buddhalaisen tradition mukainen nonverbaali ele, jota käytetään esimerkiksi tervehdyksissä, pyyntöilmauksissa, kiitoksen ja kunnioituksen osoituksessa sekä rukouksessa (Carroll ja Carroll 2012: 44). Käsien yhteen liittäminen joko hymiön muodossa tai sanallisesti ilmaistuna liittyy osanoton kontekstissa kuolleen muistamiseen, joten luokittelen sen yhdeksi osanoton ilmaisun muodoista. Hymiöiden käytöllä voi olla monia eri funktioita, tyypillisimpänä puhujan tunteen välittäminen (Li ja Yang 2018). Itkevän hymiön käyttö osanottoviestin kontekstissa välittänee osanottajan tunnereaktiota suruviestiin liittyen.

Yhdessä viestissä esiintyi myös *hyvästely* (*sayoonara* 'hyvästi'). Henkilökohtaisten hyvästien jättöä vainajalle esiintyy yleisesti osanoton ilmauksissa.

5.1.2 Tulevaan suuntaava kommentti

Wakefieldin ja Itakuran mukaan *tulevaan suuntaavien kommenttien* tarkoituksena on pyrkiä auttamaan kuolleen läheistä hyväksymään tilanne sekä ennallistamaan kuolleen läheisen henkisen tai fyysisen tila helpottaakseen tämän paluuta normaaliin päivittäiseen toimintaan. Wakefield ja Itakura tekivät mielenkiintoisen havainnon huomattessaan, että osanottajat sisällyttivät usein itsensä edellä mainittuun toimintaan osallistuviksi, mikä viittaa siihen, että japanilaisille osanottajille on tärkeää ilmaista kuolleen läheiselle, että he ovat yhdessä mukana, ei vain surussa, vaan myös toipumisprosesseissa (Wakefield ja Itakura 2017: 226).

Omassa aineistossani ei esiintynyt käytännön toimintaa sisältäviä tulevaan suuntaavia kommentteja kissojen omistajille. Tähän lienee vaikuttanut keskustelun tapahtuminen virtuaaliympäristössä, jolloin käyttäjät eivät välttämättä ole yhteydessä toisiinsa alustan

²¹ 合掌

ulkopuolella. Aineistossani esiintyvät tulevaan suuntaavat kommentit sen sijaan liittyvät kaikkein useimmin kissan tuonpuoleiseen elämään, käyttäjien toivoessa joko kissan jälleensyntymää maan päälle tai toivottaessa kissalle onnellista eloa tuonpuoleisessa (17 esiintymää). Useat käyttäjät kertovat myös jäävänsä odottamaan jälleennäkemistä ilman tarkempaa kuvausta jälleennäkemisen tavasta (11 esiintymää). Kaksi osanottoviestin lähettäjä kertoi aikomuksestaan *muistaa* kuollut kissa tulevaisuudessakin. Kuusi viestiä sisälsi muodollisen omistajalle osoitetun muodollisen lopputoivotuksen, jossa omistajan toivottiin pitävän huolta itsestään (esimerkkiviesti 1, kohta 1.4). Tämä toivotus muistuttaa eniten Elwoodin ja Wakefieldin ja Itakuran aineistoissa esiintyneitä, kuolleen läheisen hyvinvointiin viittaavia toivotuksia, vaikka kyseistä toivotusta ei heidän aineistoissaan esiintynyt. Tämä johtunee siitä, että kyseinen faattinen ilmaisu esiintyy yleensä vain kirjallisessa kommunikaatiossa.

Yhteensä tulevaan viittaavia kommentteja oli aineistossa 36 esiintymää. Lukumäärä ei ole suoraan vertailukelpoinen Elwoodin (2004) ja Wakefieldin ja Itakuran (2017) aineistoissa esiintyneisiin määriin, sillä esiintymien sisällöt ja funktiot ovat suurimmaksi osaksi erilaiset.

Esimerkki 4. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(4.1) レオちゃん、ゆっくり休んでね。

Reo-chan, yukkuri yasunde ne

(nimi)-DIM:SFX rauhassa levätä:TE SP

(4.2) お疲れ様。また新しい毛皮に着替えて帰ってきてね。

o-tsukare-sama. mata atarashii kegawa ni kigaete kaettekite ne.

HON:PFX-väsytys-HON:SFX taas uusi turkki ILL vaihtaa asua:TE palata takaisin:TE SP

Reo-chan, lepääthän rauhassa. Kiitos uurastuksestasi. Palaathan takaisin vaihdettuasi yllesi uuden turkin.

Esimerkkiviesti 4 on kokonaan osoitettu kissalle. Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun lähetetty osanottoviesti alkaa levon toivotuksella (4.1) (ks. alaluku 5.1.1). Tämän jälkeen kiitetään kissaa ponnistuksista (4.2) (ks. alaluku 5.1.1). Lopuksi toivotaan kissan jälleensyntymää ”uudessa turkissa” (4.2). Tämä jälleennäkemistä toivova kommentti edustaa surrealistista populaaria ajatusta, jonka mukaan kuolleen lemmikin olisi mahdollista syntyä uudestaan maan päälle uudessa, terveessä kehossa.

Esimerkki 5. Kommentti Shiro-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(5-1) 青空を見るとシロさんを思い出します

aozora o miru to Shiro-san o omoidashimasu

sinitaivas ACC nähdä:NONPAST kun (nimi)-POL:SFX ACC muistua:POL:NONPAST

(5-2) もう「白いざる豆腐」が見られないのは淋しい

moo "shiroi zarudoofu" ga mirarenai no wa samishii

enää "valkoinen zarutofu" NOM ei voi nähdä NML TOP surullinen:PLAIN

(5-3) どうぞ安らかに.....

doozo yasuraka ni.....

ole hyvä rauhassa...

Kun näen sinisen taivaan, Shiro-san muistuu mieleeni. Olen surullinen, kun en voi enää nähdä "valkoista zaru-tofua". Ole hyvä ja [lepää] rauhassa...

Esimerkin 5 alussa kommentoija toteaa muistavansa Shiro-kissan aina sinitaivaan nähdessään (5-2). Tämän jälkeen kommentoija ilmaisee omaa ikäväänsä kissaa kohtaan käyttäen kissasta lempinimeä "valkoinen zaru-tofu" viitaten kissan ulkonäköön (5-2) (ks. alaluku 5.1.3).

Lopuksi kommentoija toivottaa kissalle lepoa (5-3) (ks. alaluku 5.1.1). Lemmikin muistamisella osanottaja tarjoaa lohtua kissan omistajalle, sillä viestiin sisältyy lupaus siitä, että omistajan lisäksi joku toinenkin vaalii kissan muistoa myös tulevaisuudessa, kantaen yhdessä kuoleman aiheuttamaa surua ja tuskaa.

5.1.3 Muut

Tämän alaluvun esittelemien osanoton pragmeemin ilmentymien luokittelut perustuvat Elwoodin (2004) luokitukseen "muut" (*others*). 32 % Elwoodin aineiston isoäidin kuolemaan liittyvistä vastauksista sisälsi elementin, joka ei sopinut aiempiin kategorioihin (Elwood 2004: 60). Koiran kuolemaan liittyvässä aineistossa peräti 88 % vastauksista sisälsi tällaisen elementin (Elwood 2004: 65). Kummassakin tapauksessa elementti esiintyi vain kerran vastausta kohden (mts.). Taulukossa 5 on lueteltu Elwoodin tunnistamat ja nimeämät kategoriat sekä niiden esiintymisprosentit Elwoodin aineistoissa (isoäiti, koira) sekä omassani (kissat). Elwood ei anna kategorian ilmaisuille perusteellisia kuvauksia eikä tarjoa esimerkkejä kaikille tapauksille. Wakefield ja Itakura sivuavat tätä kategoriaa vain hiukan, mikä johtuu luultavasti siitä, että suurin osa ilmaisuihin voidaan funktioidensa perusteella luokitella osanoton ilmaisuksi, vaikka hajontaa onkin paljon. Omassa aineistossani esiintyi

kuitenkin muutamia Elwoodin tunnistamia sekä myös aiemmin esiintymättömiä, aikaisempiin kategorioihin kuulumattomia ilmauksia, samalla kuin Elwoodin aineistossa esiintyneitä (kuolemasta) tietämättömyyden toteamisia ei esiintynyt ollenkaan. Sen sijaan Elwoodinkin aineistoissa esiintyneitä *positiivisia toteamuksia* esiintyi aineistoni viesteissä yhteensä 16 kappaletta. Näistä kissaa kehuja kommentteja oli yhdeksän kappaletta (ks. esimerkki 6) ja muiston tai muun kissan esiintymiseen kuvafoorumilla liittyvän vaikutelman sisältäviä kommentteja seitsemän kappaletta. Sekä aiheeseen liittyviä kommentteja että positiivisia toteamuksia esiintyi siis kumpiakin selkeästi enemmän, kuin Elwoodin aineistossa. Ero määrissä liittyy siihen, että kuvafoorumin käyttäjät oikeasti ”tunsivat” kissan, kun taas Elwoodin diskurssintäydennystehtävien vastaajilla ei ollut suhdetta kuolleeseen. Tätä päätelmää vahvistaa se havainto, että kehut ja muut vaikutelmat sisältävät yksityiskohtaisiakin kuvauksia kissoista.

Puheteko/Pragmeemi	Isoäiti (%)	Koira (%)	Kissat (%)
Empatian ilmaisu	4	12	2
Jaettu kokemus	0	0	3
Tietämättömyyden toteaminen	4	0	0
Sanojen puuttuminen	4	8	2
Positiivinen toteamus	4	8	25
Yllättyneisyyden ilmaisu	0	24	17
Aiheeseen liittyvä kysymys	12	20	0
Aiheeseen liittyvä kommentti	4	36	24

Taulukko 5. Elwoodin (2004) sekä omassa aineistossani ilmenneiden ”muut”-kategorian puhetekojen prosenttiosuudet.

Esimerkki 6. Kommentti Shiro-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(6.1) シロさんほんとに大大大好きでした

Shiro-san honto-ni daidaidaisuki deshita

(nimi)-POL.SFX oikeasti tosi tosi tosi pidetty COP:POL:PAST

(6.2) いつもふたばでお見かけするのを楽しみにしていました

itsumo Futaba de o-mikakeru no o tanoshimi-ni shite-imashita

aina Futaba LOC HON:PFX:nähdä sattumalta NML ACC odottaa innolla-ASP:POL:PAST

(6.3) もっと見ていたかったです

motto mite-itakatta desu

lisää nähdä:TE-ASP:DES:PAST COP:POL

(6.4) でもかわいい姿をいっぱい見せてくれてありがとう

demo kawaii sugata o ippai misete kurete arigatoo

mutta söpö hahmo ACC paljon näyttää:TE antaa:TE kiitos

(6.5) ゆっくり休んでね、おやすみなさい

yukkuri yasunde ne, o-yasumi nasai

rauhassa levätä:TE SP, HON:AFX-lepo tehdä:IMP:POL

(6.6) 主様もご自愛くださいね

nushi-sama mo go-ji-ai kudasai ne

omistaja-HON:SFX myös HON:AFX-itse-rakkaus antaa:IMP:POL SP

Pidin Shiro-sanista oikeasti tosi, tosi, tosi paljon. Odotin aina innolla [sen] näkemistä Futaballa. Olisin halunnut nähdä lisää. Mutta kiitos, kun näytit söpöä itseäsi paljon. Lepää rauhassa, hyvää yötä. Arvoisa omistaja, pitäkää tekin huolta itsestänne.

Aiheeseen liittyviä kommentteja (related comment) oli 15 kappaletta. Viisi näistä kommentteista oli toteamuksia, joissa kommentoija ilmaisi suruaan siitä, että ei voi enää seurata kissojen edesottamuksia kuvafoorumilla. Kissan kuolemaa rationalisoivan filosofisen kommentin esitti yksi käyttäjä. Muita sekalaisia kommentteja oli yhdeksän kappaletta.

Yllättyneisyyden ilmaisujen löytämiseksi etsin viesteistä interjektioita, yllättyneisyyttä ilmaisevaa välimerkkien käyttöä sekä muita tapoja (ks. esimerkki 6). Koko aineistossa esiintyi viisi interjektiota sekä yhteensä kuusi muuta yllättyneisyyden ilmaisua. Nämä kaikki sijoittuvat aina viestin alkuun.

Esimerkki 7. Kommentti Shiro-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(7.1) そんな...そんな...

sonna... sonna...

voi ei... voi ei...

(7.2) ついこの前まで元気にしていたのに...

tsui kono mae made genki-ni shite-ita noni...

juuri tämä ennen asti hyvinvoiva-COP:ADV tehdä:TE-ASP:PLAIN:PAST vaikka

(7.3) 悲しい、ただただ悲しい。

kanashii, tadatada kanashii.

surullinen, ainoastaan surullinen

(7.4) ありがとうシロさん...

arigatoo Shiro-san...

kiitos (nimi)-POL:SFX

(7.5) 向こうに行ったらふたばの子達と元気に遊んで下さい。

mukoo ni ittara Futaba no kotachi to genki-ni asonde kudasai.

toinen puoli mennä:COND (nimi) GEN lapset kanssa hyvinvoiva-COP:ADV leikkiä-TE antaa:IMP:POL

Voi ei... Vaikka oli(t) ihan näihin aikoihin asti niin hyvinvoiva... Surullista, ainoastaan surullista. Kiitos, Shiro-san... Leikithän siellä tuonpuoleisessa iloisesti muiden Futaban lasten kanssa.

Esimerkin 7 viesti alkaa yllättyneisyyden ilmauksella (7.1). Tämän jälkeen seuraa kommentti kissan voinnista (7.2). Viestin lähettäjä kertoo tällä huomioineensa, että kissan vointi oli vaikuttanut hyvältä aiemmissa keskusteluissa. Tämän jälkeen kommentoija jakaa omat tunteensa kissan kuolemaan liittyen (7.3) (ks. alaluku 5.1.1) sekä kiittää kissaa (7.4). Lopuksi kommentoija toivottaa kissalle onnellisia hetkiä tuonpuoleisessa yhdessä muiden kuvalaudalla esiintyneiden kissojen kanssa (7.5) (ks. alaluku 5.1.2).

Kahdessa aineistoni viestissä viestien kirjoittajat *kertoivat itsekin menettäneensä* lemmikin. Yhdessä viestissä kirjoittaja ilmaisee voivansa itsekin kokea lemmikin omistajan kokeman tuskan (esimerkki 8). Luokittelen tämän *empatian*²² *ilmaisuksi*. Näiden lisäksi yhdessä kommentissa viestin kirjoittaja ilmaisi *vaikeuden löytää oikeita sanoja*.

Esimerkki 8. Kommentti Shiro-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(8.1) 悲しいねえ

kanashii nee
surullinen SP

(8.2) よそ様の子でも涙があふれます

yoso-sama no ko demo namida ga afuremasu
toinen-HON.SFX GEN lapsi mutta kyynel NOM vuotaa yli:POL:NONPAST

Kuinka surullista. Vaikkei kyseessä ole oma [lemmikki], kyyneleet [sen kun] vuotavat yli.

²² Elwoodin tutkimuksessa käytetyn empatia-termin määritelmää ei tunneta, minkä vuoksi käytän tässä tutkimuksessa Decety'n ja Meyerin (2008: 1053) määritelmää, jonka mukaan fenomenologinen empatian tuntemus on luonnollinen taipumus jakaa ja ymmärtää toisen tunteita suhteessa itseensä.

Esimerkin 8 viesti koostuu osanoton ilmaisusta, jossa adjektiivin *kanashii* (surullinen) on liitetty sävyartikkeli *ne*. (8.1) (ks. alaluku 5.1.1) sekä empatian ilmaisusta (8.2). Kommentin kirjoittaja viestii asettumistaan lemmikin omistajan asemaan siten, että se aikaansaa tunteisiin perustuvan fyysisen reaktion, itkun. Vaikka itkemisreaktiota tuodaan esille myös itkevän hymiön käytöllä (ks. esimerkki 3), tämä on ainoa kommentti, jossa itkemiseen viitataan sanallisesti osanottajien reaktiona poismenoviesteihin.

Identifioin aineistostani yhden uuden kommenttilajin, jollaista ei esiintynyt Elwoodin eikä Wakefieldin ja Itakuran aineistoissa. Nimitän lajia *kiitokseksi* puheteon ”kiitos” mukaan. Kiitoksen (*arigatoo*) sisältäviä kommentteja on aineistossa yhteensä kahdeksan kappaletta, ja ne on kaikki osoitettu kissalle. Kiitoksen yhteydessä ei yleensä kerrota kiitoksen syytä. Syy on liitetty ainoastaan yhden kiitoksen yhteyteen (ks. esimerkki 6). Esimerkin 6 osanottaja kiittää kissaa suloisesta esiintymisestä kuvalaudalla (6.4).

Seuraavaksi esittelen aineistoni pohjalta tekemiäni yleisiä huomioita. Aineistoni osanottoviestit on suunnattu usein kokonaan kissalle tai omistajalle tai osittain molemmille. Suurin osa viesteistä on osoitettu osittain molemmille. Tällaisissa viesteissä kissaa puhutellaan yleensä ensin ja sitten omistajaa. Aineistossa on myös viestejä tai viestin osia, joissa viestin kirjoittajat kertovat itsestään suuntaamatta viestiä erityisesti kenellekään. Osa viesteistä on kokonaan tai osittain kommentoijan yksinpuhelua tai ne sisältävät yleistävän kommentin, joka on tarkoitettu kaikkien sivuston käyttäjien luettavaksi.

Viesteissä epätäydelliset, katkeavat virkkeet ovat yleisiä. Katkaistut virkkeet on usein päätetty kolmella pisteellä tai huutomerkeillä, jotka ovat typografisia keinoja ilmaista puhujan tunnetilaa (Tieteen termipankki hakusanalla ”affekti”).

Kissoja puhutellaan tai niihin viitataan usein nimeltä. Sen sijaan omistajaan viitataan käyttämällä sanaa ”omistaja” hyvin kunnioittavassa muodossa *o-nushi-sama* (perehdyn viittaus- ja puhuttelun tyyliin tarkemmin luvussa 5.2). Sisältöjensä perusteella kommenttien voi nähdä heijastavan kommentoijien läheistä suhdetta kissaan. Yleisiä sisältöjä kommentteissa olivat esimerkiksi kiitos, kissaan liittyvä muisto ja jälleennäkemisen toivo. Sisällöissä on kuitenkin suurta vaihtelua. Eniten vaihtelua on kissoille osoitetuttujen viestin osien sisällöissä, kun taas kissojen omistajille osoitetut osat ovat kaavamaisempia ja toistuvat eniten eri viesteissä. Viesteissä ei kuitenkaan ole selkeitä pakollisia toistuvia osia: aineistoni perusteella lemmikkikissan kuolemaan liittyvä osanoton pragmeemin toteutuma on pienimmillään yksi hymiö, suurimmillaan sekä kissalle että kissan omistajalle osoitettu,

monta erilaista puhetekoa sisältävä viesti. Taulukko 6 esittää aineistossani esiintyneiden osanottoon liittyvien puhetekojen absoluuttiset määrät sekä prosenttiosuudet.

Puheteko/pragmeemin osa	Määrä	%
Suruviestin kuittaus	0	0
Osanoton ilmaisu	63	100
Avun tarjoaminen	0	0
Tulevaan suuntaava kommentti	36	57
Huolen ilmaisu	0	0
Muut:		
- Empatian ilmaisu	1	2
- Jaettu kokemus	2	3
- Tietämättömyyden toteaminen	0	0
- Sanojen puuttuminen	1	2
- Aiheeseen liittyvä kommentti	15	24
- Positiivinen toteamus	16	25
- Yllättyneisyyden ilmaisu	11	17
- Kiitos	8	13

Taulukko 6. Aineistossa esiintyvien puhetekojen absoluuttiset määrät sekä prosenttiosuudet

5.2 Osanottokomenttien tyyli

Tässä aluvuossa käsittelen lyhyesti aineistoni viestien tyyliä sekä tyylinvaihtoa aloittaen kissojen ja kissojen omistajien puhuttelu- ja viittauspääteistä. Tämän jälkeen teen deskriptiivisiä huomioita predikaattien (verbien, kopulan ja i-adjektiivien) tyylien käytöstä seuraavissa puhetilanteissa: 1) kissalle osoitetut kommentit, 2) omistajalle osoitetut kommentit, 3) kommentoijan puhuminen itsestään, 4) kommentoijan yksinpuhelu ja 5) yleinen toteamus. Tämän jälkeen havainnoin yksittäisten kommenttien sisällä tapahtuvaa tyylinvaihtoa ja sen funktioita. Rajaan käsittelyn ulkopuolelle muut lauseenjäsenet, sitaatit sekä lausahdukset, joista predikaatti on jätetty tietoisesti pois ja korvattu esimerkiksi kolmella pisteellä.

Tyylien käytössä esiintyi suurta vaihtelua eri käyttäjien välillä. Tyylien käytössä ei esiintynyt korrelaatiota tiettyihin puhetekoihin (pois lukien fraasit) tai keskustelulangan aloitusviestin tyyliin. Desu/masu-tyylin käyttö oli yleisesti hieman da-tyylin käyttöä yleisempää.

Desu/masu-tyyliä käytettiin kaikissa kissojen omistajille suunnatuissa tai heihin viittaavissa

interaktioissa. Päättelen tämän olevan itsetietoista ja johtuvan keskustelufoorumin julkisuudesta, jolloin viestin lukijalle kohteliaisuutta osoittavaa tyyliä käytetään imagollisista syistä siitäkin huolimatta, että keskustelu on anonyymiä. En kuitenkaan katso da-tyylin käytön olevan epäkohteliasta, vaan edustavan kuvalaudalle tavanomaista kielenkäytön rekisteriä.

5.2.1 Puhuttelussa tai viitatessa käytetyt päätteet

Kissoja puhutellaan tai niihin viitataan nimien perään liitettävällä diminutiivisella päätteellä (etunimi)-chan 13 kertaa ja kohteliaalla tuttavallisella päätteellä (etunimi)-san 12 kertaa. Lisäksi Reo-kissan nimen perässä esiintyi maskuliininen (etunimi)-kun-pääte kahdesti sekä chan-päätteen muunnos *-yan*, kerran. Reo-kissan nimi esiintyi täysin ilman päätettä neljä kertaa.

Kissojen omistajia ei puhutella eikä heihin viitata heidän nimimerkkejään käyttäen, vaan sanalla *nushi* ('omistaja')²³. Omistajan titteliin liitettiin aina joko muodollinen ja kunnioittava pääte *-sama* tai muodollinen/neutrali *-san*, joista ensimmäinen esiintyi seitsemän kertaa ja jälkimmäinen kolme kertaa. Taulukko 7 esittää aineistossa nimien perään liitettävien päätteiden esiintymien lukumäärää.

	-chan	-kun	-san	-sama	muu pääte	ei päätettä
Kissat	13	2 (Reo)	12	0	1 (Reo)	4 (Reo)
Omistajat	0	0	3	7	0	0

Taulukko 7. Nimien perään liitettävien päätteiden esiintymät aineistossa

5.2.2 Kissalle osoitetut kommentit

Kissoja puhuteltaessa käytettiin yleensä da-tyyliä (ks. esimerkki 10). Desu/masu-tyyliä käytettiin ainoastaan joissakin pyynnön muotoon kirjoitetuissa toivotuksissa. Desu/masu-tyyliä käytettiin kuitenkin aina kissalle osoitetussa osanottofraasissa *go-meifuku o o-inori-*

²³ Yhtä kissojen omistajista puhutellaan kerran myös ilmauksella *geboku-sama* (arvoisa miespalvelija), mikä viittaa humoristiseen diskurssiin kissoista kotinsa hallitsijoina.

shimasu, jonka yhteydessä omistaja viittaa itseensä kenjoo-tyylillä. Lisäksi siinä tapauksessa, että koko viestin tyyli pitäytyi *desu/masu*-tyylissä, myös kissalle osoitetut kohdat olivat *desu/masu*-tyylissä.

5.2.3 Omistajalle osoitetut kommentit

Kissojen omistajille osoitetut kommentit olivat yksinomaan *desu/masu*-tyylisiä (ks. esimerkki 9). Omistajalle osoitetussa osanottofraasissa *o-kuyami-mooshiagemasu* (ilmaisen surunvalitteluni) kommentoijat käyttävät itseensä viitatessaan kenjoo-tyyliä.

Esimerkki 9. Kommentti Reo-kissan ilmoitusviestiketjuun.

(9.1) 下僕様、ご愁傷です。

geboku-sama go-shuushoo desu

miespalvelija-HON:SFX HON:PFX-suru COP:**POL**:NONPAST

(9.2) レオちゃん、きっと感謝して旅立ったことと思います。

Reo-chan, kitto kansha shite tabi-datta koto to omoimasu.

(nimi)-DIM:SFX varmasti kiitos tehdä:TE matka-lähteä:PAST NML QT ajatella:**POL**:NONPAST

Arvoisa miespalvelija [kissan omistaja], otan osaa suruunne. Ajattelen, että Reo-chan lähti matkaan varmasti kiittollisena.

Esimerkki 10 on esimerkki pitkästä viestistä, jonka kissalle omistetuissa lausahduksissa käytetään *da*-tyyliä (10.1), (10.2), (10.3) ja omistajalle *desu/masu*-tyyliä (10.4), (10.5) ja *sonkeigo*a (10.5), (10.6).

Esimerkki 10. Kommentti Mugi-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(10.1) むぎちゃんたくさん頑張ったね。

Mugi-chan takusan ganbatta ne.

(nimi)-DIM:SFX paljon tehdä parhaansa:**PLAIN**:PAST SP

(10.2) もう辛い事は無くなったからゆっくり休んでね。

moo tsurai koto wa nakunatta kara yukkuri yasunde ne

enää kivulias asia TOP loppua:**PLAIN**:PAST koska rauhallisesti/mukavasti levätä:TE SP

(10.3) むぎちゃんの事は忘れないよ。

Mugi-chan no koto wa wasurenai yo.

(nimi)-DIM:SFX GEN asia TOP unohtaa:**PLAIN**:NEG SP

(10.4) 主様、お辛いでしょうができる限りの手

Nushi-sama, o-tsurai deshoo ga dekiru kagiri no te
omistaja-HON:SFX HON:PFX-kivulias MOD mutta pystyä raja GEN ponnistus

(10.5) は尽くされたと思います。

wa tsukusareta to omoimasu
TOP uhrata:HON:PAST QT ajatella:POL:NONPAST

(10.6) どうぞ自愛ください。

doozo go-ji-ai kudasai.
Olkaa hyvä HON-itse-rakkaus antaa:IMP:POL

Mugi-chan, sinnittelit pitkään. Lepää rauhassa nyt, kun kipu on poissa. En unohda sinua, Mugi-chan. Arvoisa omistaja, mahdatte tuntea tuskaa, mutta uskon, että teitte voitavanne. Olkaa hyvä ja pitäkää huolta itsestänne.

5.2.4 Kommentoijan puhuminen itsestään, kommentoijan yksinpuhelu ja yleiset toteamukset

Määrittelen kommentoijan itsestään puhumiseksi ne lausahdukset, joissa kommentoija kertoo omista tunteistaan, henkilökohtaisista vaikutelmistaan tai muistoistaan puhuttelematta samalla kissoja tai omistajia. Itsekseen puhumisella viitataan sellaisiin kommentoijan lausahduksiin, jotka sisältävät itsepuhelulle tyypillistä da-tyylin ja na(a)-sävyartikkelin käyttöä. Yleisiksi toteamuksiksi lasken kommentoijien yleistävät ja ei-henkilökohtaiset lausahdukset.

Tunnistin aineistostani yhteensä 22 lausahdusta, joissa kommentoija puhuu itsestään. Näistä 15 oli desu/masu-tyylisiä ja seitsemän da-tyylisiä. Itsekseen puhumista esiintyi aineistossa kolmen lausahduksen verran. Nämä kaikki olivat da-tyylisiä. Yleisiä toteamuksia oli yhdeksän kappaletta, joista seitsemän desu/masu-tyylisiä ja kaksi da-tyylisiä.

5.2.5 Tyylinvaihto

Tyylinvaihtoa esiintyi aineistoni viesteissä kahdessa tapauksessa: 1) kommentoijan ilmaistessa sisäisiä tunteitaan yksinpuhelun tapaan kesken virkkeen (desu/masu-tyylistä da-tyyliin) sekä 2) fraaseissa (da-tyylistä desu/masu-tyyliin). Esimerkissä 11 kommentoija puhuttelee ensin Shiro-kissaa desu/masu-tyylillä (11.1), (11.2), kunnes lausahduksen 11.2 lopussa saman virkkeen sisällä tyyli vaihtuu da-tyyliin kommentoijan ilmaistessa omaa sisäistä tunnettaan aivan kuin yllättäen liikuttuneena omista sanoistaan kissaa kuvaillessaan.

Esimerkki 11. Kommentti Shiro-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(11.1) しろさん、さみしいです。でも、今までありがとうございました。

Shiro-san, samishii **desu**. demo, ima made arigatoo gozaimashita.

(nimi)-SAN yksinäinen COP:NONPAST. mutta nyt asti kiitos paljon:**POL**.PAST

(11.2) 真面目な顔とふわふわボディにいつも癒されていました、さ、寂しい。

majime na o-kaō to fuwafuwa bodi ni itsumo iyasarete-**imashita**, sa, **samishii**.

totinen HON:PFX-kasvot ja pörröinen vartalo DAT aina parantaa:CAU:TE-ASP:**POL**:PAST yk-, yksinäinen:**PLAIN**

Shiro-san, on ikävä. Mutta kiitos tähänastisesta. Totiset kasvosi ja pörröinen vartalosi sai aina oloni paremmaksi, on, on ikävä.

Esimerkin 12 viesti alkaa interjektioilla (12.1) ja tunnusmerkittömällä kiitoksen ilmaisulla (12.2). Viesti päättyy kenjoo- (HUM) ja desu/masu-tyyliseen (POL) osanottofraasiin (12.3). Aineistoni kaavamaiset, muodolliset osanottofraasit ovat aina desu/masu-tyylissä.

Esimerkki 12. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(12.1) ああ...

aa...

INTERJ

(12.2) 今までありがとう

ima made arigatoo

nyt asti kiitos:**PLAIN**

(12.3) ご冥福をお祈りいたします

go-meifuku o o-inori itashimasu

HON:PFX-onni tulevassa elämässä ACC HON:PFX-rukous tehdä.HUM:**POL**:NONPAST

Voi... Kiitos tähänastisesta. Rukoilen onnea tuonpuoleiseen.

5.3 Lemmikkieläimen kuoleman diskurssit

Tässä alaluvussa vastaan toiseen kysymykseeni käsittelemällä aineistossani esiintyviä käsityksiä lemmikkieläimen kuolemasta. Nostan ensin aineistostani esiin leksikaalisen ja semanttisen tason havaintoja tulkiten niitä kontekstinsa perusteella. Hyödynnän myös

aikaisemmissa alaluvuissa tekemiäni havaintoja kissaan viittaamisesta ja sen puhuttelusta. Lisäksi vertaan havaintojani tutkielmani luvun 1.3 katsaukseen kuolemasta Japanissa.

5.3.1 Miten vainajasta puhutaan?

Kuolleisiin lemmikkikissoihin viitataan ja niitä puhutellaan kaikista useimmin diminutiivisella, tuttavallisuutta ilmaisevalla päätteellä -chan tai tuttavallisella ja kohteliaalla päätteellä -san. Kissoja suoraan puhuttelevissa sekä niihin viittaavissa viestin osissa käytetään useimmiten da-tyyliä, joskin desu/masu-tyylin käyttöäkin esiintyi. Tyylivalintojen perusteella vainajia puhutellaan ja heihin viitataan siis läheisen tuttavallisesti tai kohteliaan tuttavallisesti.

Kuolleisiin kissoihin suoraan liittyvässä aineiston sisällössä kissoja kohtaan osoitettiin kiitollisuutta, niitä keuhuttiin ja niille toivotettiin lepoa. Useasti ilmaistiin myös toivoa jälleennäkemisestä. Kuolemaan liittyvästä saastaisuudesta ei ole viesteissä tietoaakaan. Osanottokommenteista välittyy sen sijaan osanottajien lämpimät tunteet kuolleita kissoja kohtaan.

5.3.2 Hyvä kuolema

Reo-kissan kuolinilmoitusviesti oli viesteistä ainoa, joka sisälsi yksityiskohtia kissan kuolintavasta ja kuolemaa edeltäneestä ajasta. Tästä syystä Reon kuolinilmoitusviestiketjuun tulleet kommentit ovat ainoita, joissa kuolintapaa kommentoidaan.

Esimerkki 13. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(13.1) 心よりお悔やみもうします

kokoro yori o-kuyami mooshiage-mas-u

sydän ABL HON:PFX-surunvalittelu sanoa:HON:POL:NONPAST

(13.2) 病院にいかないは英断だと思います

byooin ni ikanai wa eidan da to omoi-mas-u

sairaala LOC mennä:NEG TOP erinomainen päätös COP:NONPAST QT ajatella:POL:NONPAST

(13.3) 自宅で看取られて良い猫生だったでしょう

jitaku de mito-rare-te ii neko jinsei datta deshoo

oma koti LOC hoitaa-PSS-TE hyvä kissa elämä olla:COP:PAST MOD

(13.4) 月並みな事しか言えませんが、ご自愛ください。

tsukinami-na koto shika iemasen ga, go-jiai kudasai.

arkipäiväinen-COP:ATT asia paitsi voida sanoa:NEG:NONPAST mutta, HON:PFX-itse-rakkaus antaa:IMP:POL

(13.5) 我が家のリンも同期ですので他人事とは思えません

wagaya no rin mo dooki desu node taningoto to wa omoemasen

meidän kotimme GEN (nimi) myös sama aika COP:POL joten toisten asia QT TOP

ajatella:POT:POL:NEG:NONPAST

Ilmaisen sydämelliset surunvalitteluni. Mielestäni oli hyvä päätös olla menemättä sairaalaan. Omassa kodissa hoidettuna [Reo] eli hyvän kissanelämän. Vaikken voi sanoa kuin arkipäiväisiä asioita, pyydän Teitä huolehtimaan itsestänne. Oma [kissamme] Rin on samanikäinen, joten asia on läheinen.

Esimerkissä 13 osanottokommentin kirjoittaja kehuu erinomaiseksi (*eidan*) Reo-kissan omistajan päätöstä olla viemättä kissaa sairaalaan kuolemaan (13.2). Kommentoijan mukaan sairaan kissan hoitaminen kotona loppuun (*mitorareru*) asti ikään kuin sinetöi hyvin eletyn kissanelämän (13.3). Tämä heijastelee luvun 1.3.3 havaintoja hyvästä lopusta ihmiselämälle: paras tapa kuolla on omassa kodissa perheen ympäröimänä, perheen huolehtiessa kuolevan voinnista viimeiseen asti. Luvussa 5.2.3 esiintyvän esimerkin 9 kohdassa 9.2 kommentin kirjoittaja kertoo uskovansa myös kissan olleen kiitollinen saamastaan hyvästä hoidosta: *Reo-chan, kitto kansha shite tabidatta koto to omoimasu* ('Ajattelen, että Reo-chan lähti matkaan varmasti kiitollisena'). Lemmikin kehuminen hyvästä elämästä voidaan nähdä todellisuudessa olevan myös piilotettu omistajalle osoitettu kehu lemmikin hyvästä hoidosta, sillä lemmikkieläinten omistajat ovat vastuussa lemmikkien elämästä. Käsitukseen hyvästä kuolemasta liittyy myös sitä edeltänyt pitkä elämä. Esimerkissä 14 kommentoija kehuu Reon pitkää elettyä elämää (14.1).

Esimerkki 14. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(14.1) お疲れ様セバスチャン、長生きして偉かったね。

o-tsukare-sama Reo, nagaiki shite erakatta ne.

HON:PFX-väsymys-HON:SFX (nimi), pitkä elämä tehdä:TE upea:PLAIN:PAST SP

(14.2) またいつか帰ってきてね。

mata itsuka kaette kite ne

taas joskus palata:TE tulla:TE SP

(14.3) 合掌

gasshoo

[käsien yhteen liittäminen]

Kiitos uurastuksestasi, Reo, elit upeasti pitkän elämän. Palaathan joskus takaisin. [käsien yhteen liittäminen rukouksen merkiksi]

5.3.3 Kuolemanjälkeinen elämä -skenaariot

Tulevaan viittaaviin kommentteihin sisältyi useita viestejä, joissa osanottajat ilmaisevat ajatuksiaan siitä, mitä seuraa kissan kuoleman jälkeen. Vaikka viestien näkemykset vaihtelevat, niitä kaikkia yhdistää uskomus siitä, että kuoleman jälkeen kissan elämä jatkuu tavalla tai toisella tuonpuoleisessa. Esittelen seuraavaksi neljä esimerkkiviestiä (15-18), jotka täydentävät jo aiemmissä esimerkeissä esiintyneitä näkemyksiä. Käsittelen esimerkkiviestien sisältöä yhtenä kokonaisuutena viestien jälkeen.

Esimerkki 15. Kommentti Reo-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(15.1) 向こうでもも姉さんに「あんたまだ早いわ」って言われてそうですが
mukoo de Momo-nee-san ni ”anta mada hayai wa” tttte iwarete soo desu ga

toinen puoli LOC (nimi)-isosisko-POL:SFX DAT ”sinä vielä aikainen SP” QT sanoa:PSS:TE
vaikuttaa COP:POL:NONPAST mutta

(15.2) ゆっくり休んで主さんを見守ってあげてください
yukkuri yasunde nushi-san o mimamotte agete kudasai

rauhassa levätä:TE omistaja-POL:SFX ACC varjella:TE antaa:TE antaa:IMP:POL

(15.3) レオちゃんまたね

Reo-chan mata ne

Reo-DIM:SFX taas SP

Vaikuttaa siltä, että tuonpuoleisessa Momo-isosisko sanoo, että ”sinä olet etuajassa”, mutta varjelethan omistajaasi rauhassa leväten. Nähdään taas, Reo-chan.

Esimerkki 16. Kommentti Mugi-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(16.1) 早い！

hayai!

aikainen:PLAIN

(16.2) 早すぎる！

hayasugiru!

liian aikainen:PLAIN

(16.3) 修行に飽いたらまた毛皮を着替えて帰って来るのだよ...

shugyoo ni aitara mata kegawa o kigaete kaette kuru no da yo...

askeettinen harjoite DAT kyllästyä:COND taas turkki ACC vaihtaa vaatteet:TE tulla takaisin:TE
NOM COP:PLAIN:NONPAST SP

(16.4) 南無!!!

namu!!!

namu [Pidemmän Sukhāvāṭīvyūha-suutran (tunnetaan myös nimellä Loputtoman elämän suutra)
alku]!!!

Aikaisin! Liian aikaisin! Askeettisiin harjoitteisiin kyllästyttäsi tule taas takaisin turkkisi
vaihdettuasi. *Namu!!!*

Esimerkki 17. Kommentti Mugi-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(17.1) 主さん、むぎちゃんお疲れさまでした。

nushi-san, Mugi-chan o-tsukare-sama deshita.

omistaja-POL:SFX, (nimi)-DIM:SFX HON:PFX-väsymys-POL.SFX COP:POL:PAST

(17.2) あっちにふたばの先輩達がいるので寂しくないですよ。

Acchi ni Futaba no senpaitachi ga iru node sabishikunai desu yo.

Siellä (nimi) GEN edelläkävijät NOM olla.NONPAST joten yksinäinen:NEG COP:POL:NONPAST
SP

Omistaja ja Mugi-chan, kiitos uurastuksestanne. Futaban edelläkävijät [aiemmin kuolleet kissat] ovat
siellä [toisella puolella], joten et ole yksinäinen.

Esimerkki 18. Kommentti Mugi-kissan kuolinilmoitusviestiketjuun.

(18.1) お疲れ様むぎちゃん

o-tsukare-sama Mugi-chan

HON:PFX-väsymys-HON:SFX Mugi-DIM:SFX

(18.2) 次に帰ってくる時は健康な体で来てね

tsugi ni kaette kuru toki wa kenkoo-na karada de kite ne

seuraavaksi palata kotiin aika TOP terve-COP:ATT vartalo INST tulla:TE SP

Kiitos uurastuksestasi, Mugi-chan. Kun palaat seuraavan kerran, tulethan terveellä vartalolla.

Tuonpuoleiseen viitataan osanottoviesteissä sekä sekulaareja että uskonnollisia konnotaatioita sisältävää sanastoa käyttäen. Kommentoijat nimittävät kissojen kuolemanjälkeistä olinpaikkaa sateenkaarisillaksi (*niji no hashi*), 'toiseksi puoleksi' (*mukoo*), taivaaksi (*ten*) tai 'toiseksi maailmaksi'/tuonpuoleiseksi (*ano yo*). Tuonpuoleiseen siirtymiseen viitataan verbeillä mennä

(iku), poistua (saru) tai lähteä matkalle (tabidatsu). Tuonpuoleisissa kisseissä lepäävät (yasumu), leikkivät (asobu), viettävät [aikaa] hauskasti (tanoshiku sugosu), katselevat [maan päällä olevia] (miru), vahtivat/suojelevat omistajaansa (nushi-san o mimamoru) tai harjoittavat buddhalaista askeesia (shugyoo). Seuranaan kissoilla kuvataan olevan aiemmin kuolleet Futaban foorumiyhteisössä tunnetut kissat (Futaba no kotachi; Futaba no senpai), joihin viitataan kerran myös sukulaistermillä isosisko (neesan). Kissojen olotilaa kuvaillaan hyvinvoivaksi (genki) ja muiden kissojen seuran takia heidän ei uskota olevan yksinäisiä (sabishikunai). Tuskan ja kipujen kuvataan olevan poissa (tsurai koto ga nakunatta; moo kurushikunai). Olo tuonpuoleisuudessa ei välttämättä ole lopullista: kahdeksassa viestissä mainittiin kissan jälleensyntymä maan päälle. Kissan paluu maan päälle tapahtuu terveellä keholla (kenkoona karada) uudessa karvaturkissa (atarashii kegawa). Kahdeksassa viestissä viitattiin jälleennäkemiseen (mata aoo 'nähkäämme taas' tai mata ne 'nähdään') kissan kanssa, mutta jälleennäkemisen tapaa tai olinpaikkaa ei täsmennetty. Yhdessä viestissä mainittiin jälleennäkemisen tapahtuvan tuonpuoleisessa (ano yo).

Useassa kissan kuolemaan liittyvissä osanottoviesteissä osanottajat viestivät kissan jatkavan elämäänsä tuonpuoleisessa tavalla tai toisella. Kahdessa kuolinilmoituksessa ja neljässä osanottoviestissä mainittu sateenkaarisilta perustuu 1980- tai 1990-luvulla julkaistuun, tuntemattoman tekijän proosarunoon²⁴. Runossa kerrotaan sateenkaarisillan olevan silta taivaan ja maan välillä, jonka tällä puolen sijaitsee vihreä niitty, jonne rakastetut lemmikit menevät kuoltuaan, ja jossa lemmikeillä on ihanteelliset oltavat. Lemmikit viettävät niityllä aikaa terveinä leikkien, kunnes lemmikkien omistajat kuolevat itse. Lemmikit ovat vastassa kuolleita omistajiaan sateenkaarisillalla ja jatkavat yhdessä matkaa taivaaseen. Runossa kuvattu paikka on sittemmin saanut suosiota lemmikin kuolemanjälkeisenä väliaikaisena olinpaikkana lemmikkiä kaipaamaan jääneiden mielikuvissa. (Starr 2016: xxi–xxii). Osanottoviestien perusteella monet kissalaudan käyttäjät tuntevat runon ja ammensivat siitä innoitusta viesteihinsä.

Sateenkaarisillan lisäksi viesteistä välittyvät myös muunlaiset populaarit uskomukset. Kuoleman jälkeen aiemmin kuolleiden perheenjäsenten kohtaaminen sekä vielä elossa olevien perheenjäsenten suojeleminen kuolleiden tehtävänä muistuttavat uskomusta kuolemasta esivanhempien joukkoon liittymisenä. Esivanhempien joukkona eli aiemmin kuolleina

²⁴ Runon japanin- ja englanninkieliset versiot ovat luettavissa sivustolla <https://mikiys.com/rainbowbridge/> (Viitattu 24.4.2022).

perheenjäseninä toimivat muut kuvafoorumilla esiintyneet kissat. Perheenjäsenten kanssa voi olla vuorovaikutuksessa, eikä kuollut ole yksinäinen.

Levon toivotusten suuren määrän perusteella kuoltuaan kissan ensisijaisena tehtävänä vaikuttaa olevan lepääminen. Lisäksi yhdessä kommentissa kuoleman jälkeen kissan kuvataan harjoittavan buddhalaista askeesia (*shugyoo*), minkä jälkeen jälleensyntyminen takaisin maan päälle on mahdollista kissan itse niin halutessa (ks. esimerkki 16.3). Jälleensyntymässä kissan kuvataan saavan uuden, terveen kehon, jota kutsutaan usein myös uudeksi karvaturkiksi.

5.3.4 Paluu kuoleman yhteisöllisyyteen

Aineistoni perusteella uskon, että kuolinilmoitusviestin lähettäminen internet-foorumille ja siihen vastaaminen osanottoviestillä voidaan nähdä eräänlaisena paluuna yhteisölliseen suruprosessiin. Kuoleman kohdanneelle jäsenelle tarjotaan myötätuntoa ja empatiaa osanottoviesteillä, joissa lukuisin eri tavoin otetaan osaa lemmikin omistajan kokemaan menetykseen sekä jaetaan kommentoijan omia vastaavanlaisia kokemuksia. Suruviestin myötä myös kissan toimintaa mahdollisesti pitkäänkin sivustolla seuranneet käyttäjät saavat tilaisuuden hyvästellä kissan. Lämpimät osanottoviestit eivät tarjoa lohtua kuitenkaan ainoastaan lemmikkikissansa menettäneelle kissan omistajalle, vaan julkisuutensa ansiosta myös muille kommentoijille ja koko käytäntöyhteisölle.

6 LOPPUPÄÄTELMÄT

Osanotolla tarkoitetaan niitä interaktioita, joita osanottaja osoittaa vainajan läheiselle kuoleman aiheuttaman surun ja tuskan lieventämiseksi. Sanallisen osanoton ilmaiseminen ei ole helppoa, sillä jotta osanottoa voisi ilmaista sosiaalisesti tyydyttävällä tavalla, osanottajan on huomioitava oma suhteensa osanoton kuulijaan ja kuolleeseen, osanoton kuulijan suhde kuolleeseen sekä osanoton kuulijan kokemat tunteet. Lisäksi osanoton keinot vaihtelevat yhteisöittäin kulttuureista (makrotaso) käytäntöyhteisöihin (mikrotaso). Tässä tutkimuksessa selvitin, miten lemmikin kuolemaan liittyvää osanottoa ilmaistaan mikrotason käytäntöyhteisössä, anonyymilla japanilaisella kissoihin keskittyneellä keskustelufoorumilla. Lisäksi selvitin, minkälaisia diskursseja lemmikkieläimen kuolemaan liittyy osanoton kontekstissa.

Tutkimusaineistonani käytin kolmen eri foorumilla usein esiintyneen lemmikkikissan kuolinilmoitusviesteihin muilta käyttäjiltä tulleita osanottoviestejä. Luokittelin aineistoni kategorioihin 1) osanoton ilmaukset, 2) tulevaan suuntaavat kommentit ja 3) muut Elwoodin (2004) puheaktiteorian pohjalta muodostamien kategorioiden perusteella.

Tutkimusaineistossani lemmikkikissan kuolemaan liittyvää osanoton pragmeemia realisoidaan sisällöltään runsaasti vaihtelevilla, kissalle tai kissan omistajalle osoitetuilla osanoton ilmauksilla. Osanoton ilmauksiin sisältyy paljon myös ihmisten kuoleman yhteydessä käytettyjä ilmaisuja, mutta käytössä on myös pelkästään lemmikkieläimelle tarkoitettuja ilmauksia. Aineisto sisälsi myös viestin lähettäjien yksinpuhelua sekä yleisiä, ei erityisesti kenellekään osoitettuja kommentteja. Kissoille osoitetut viestit tai viestien osat olivat sävyiltään hyvin tunteellisia, kun taas omistajille osoitetut viestit tai viestien osat olivat sävyiltään pidättyväisempiä. Kokonaisuutena viestit välittivät osanottajien tunnetta samalla huomioiden puhetyyliä käytön osalta viestien julkisuuden.

Kissojen kuolemasta puhuttaessa sanastoon heijastuvat erilaiset sekulaarit sekä uskonnolliset uskomukset. Kuoleman diskurssissa kissat nähdään ikään kuin yhteisön perheenjäseninä, jotka kuoltuaan säilyttävät aktiivisen roolin ja voivat halutessaan palata takaisin maan päälle viihdyttämään jälleen kuvalaudan käyttäjiä.

Osanottoviestit ovat luonteeltaan multifunktionaalisia: kissojen omistajille osoitetun osanoton lisäksi viestit antavat lähettäjilleen keinon jättää hyvästit foorumilla usein esiintyneille kissoille. Lisäksi osanottokeskustelulangat tarjoavat käyttäjilleen yhteisen tilan surra kuollutta

kissaa. Käyttäjät eivät tässä rajoitu pelkästään langalle viestin lähettäneisiin, aktiivisiin käyttäjiin, vaan myös keskustelua seuranneet, mutta keskusteluun osallistumattomat, passiiviset käyttäjät pääsevät foorumin julkisuuden kautta osaksi yhteisöllistä suruprosessia. Täten kuolinilmoitusviestiketjut voi nähdä ikään kuin digitaalisena paluuna perinteisissä kyläyhteisöissä harjoitettuun, koko kyläyhteisöä koskettaneeseen ja yhdistäneeseen suru- ja hautajaiskäytäntöihin.

Tutkimukseni etuna on julkiselta foorumilta kuvakaappauksin tallennettu, aito viestianeisto, jonka perusteella voi saada tietoa aidosta kielenkäyttötilanteesta. Osanottoviesteihin perustuvat, aitoa ainestoa hyödyntävät tutkimukset ovat harvinaisia, sillä osanottotilanteisiin liittyy yleensä sensitiivisyyttä. Tämän johdosta toivon, että tutkimukseni tarjoama harvinainen näkökulma osanottoon hyödyttää myös tulevia osanottoon liittyviä tutkimuksia, minkä vuoksi sisällytin tutkielmaani suuren määrän aineistostani poimittuja kokonaisia viestejä. Julkiselta keskustelufoorumilta kerättyä aineistoani voisi hyödyntää myös muunlaisen online-viestinnän tutkimuksen aineistona. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole kuitenkaan ollut tarjota kattavaa lemmikkieläimen kuolemaan liittyvän osanoton ilmaisujen taksonomiaa, sillä taksonomiat eivät yksinään riitä selittämään, mitä kaikkea osanoton pragmeemi pitää sisällään. Tutkielmani aineisto ja tulokset tarjoavat kuitenkin vertailukohtia tulevaa tutkimusta varten.

KIRJALLISUUSLUETTELO

- ASAI, Atsushi; FUKUYAMA, Miki ja KOBAYASHI, Yasunori 2010. Contemporary Japanese view of life and death as depicted in the film Departures (Okuribito). *Medical humanities*, 36, 31-5. 10.1136/jmh.2009.002543.
- BECKER, Carl 1999. Aging, Dying, and Bereavement in Contemporary Japan. *International Journal of Group Tensions*. nirc.nanzan-u.ac.jp/nfile/2090
- Bunka shingikai tooshin. 文化審議会答申 2007. *Keigo no shishin*. 敬語の指針. http://www.bunka.go.jp/seisaku/bunkashingikai/sokai/sokai_6/pdf/keigo_tousin.pdf (viitattu 21.1.2021).
- CAPONE, Alessandro 2005. Pragmemes (a study with references to English and Italian). *Journal of Pragmatics*, 37, 1355–1371.
- CAPONE, Alessandro 2010. On pragmemes again. Dealing with death. *La linguistique*, 46, 3–21.
- CAPONE, Alessandro 2016. *The pragmatics of indirect reports: Socio-philosophical considerations*. Dordrecht: Springer.
- CARROLL, CAIN ja CARROLL, Revital 2013 [2012]. *Mudras of India: A Comprehensive Guide to the Hand Gestures of Yoga and Indian Dance*. Lontoo: Singing Dragon.
- DECETY, Jean ja MEYER, Meghan 2008. From emotion resonance to empathic understanding: A social developmental neuroscience account. *Development and Psychopathology*, 20, 1053–1080.
- EHINENI, Taiwo Oluwaseun 2017. The Pragmeme of Accommodation in Yorùbá Death Events. Teoksessa Vahid PARVARESH ja Alessandro CAPONE (toim.), *The pragmeme of accommodation: The case of interaction around the event of death*. Cham: Springer. 129–144.
- ELWOOD, Kate 2004. “I’m so sorry”: A cross-cultural analysis of expressions of condolence. *文化論集 [The Cultural Review]* 24. 49–74.
- GODDARD, Cliff ja YE, Zhengdao 2015. Ethnopragmatics. Teoksessa: Farzad SHARIFIAN (toim.), *The Routledge handbook of language and culture*. Lontoo: Routledge. 66–83.
- GRAHAM, Sage ja HARDAKER, Claire 2017. (Im)politeness in Digital Communication. Teoksessa: Jonathan CULPEPER, Michael HAUGH, and Dániel Z. KÁDÁR (toim.). *The Palgrave Handbook of Linguistic (im)politeness*. London: Palgrave Macmillan.
- HARDACRE, Helen 2017. *Shinto: A History*. Oxford: Oxford University Press.
- IDE Sachiko 1982. Japanese sociolinguistics: Politeness and women’s language. *Lingua* 57, 357–385.
- INGLEHART, Ronald L.; BASÁÑEZ, Miguel; DíEZ-MEDRANO, Jaime; HALMAN, Loek ja LUIJKX, Ruud (toim.) 2004. *Human beliefs and values: a cross-cultural sourcebook based on the 1999-2002 Values Surveys*. Mexico City: Siglo XXI
- IWASAKI, Shoichi 2013. *Japanese*. Amsterdam: John Benjamins.

- JONES, Kimberly ja ONO, Tsuyoshi 2008. The messy reality of style shifting. Teoksessa: Kimberly JONES ja Tsuyoshi ONO (toim.). *Style Shifting in Japanese*. Amsterdam: John Benjamins. 1–8.
- LEECH, Geoffrey 2014. *The Pragmatics of Politeness*. Oxford: Oxford University Press.
- LI, Li ja Yang, Yue (2018) Pragmatic functions of emoji in internet-based communication – a corpus-based study. *Asian-Pacific Journal of Second Foreign Language Education* 3:16.
- LONG, Susan O. 2013. Dying in Japan: into the hospital and out again? Teoksessa: Hikaru SUZUKI (toim.) *Death and Dying in Contemporary Japan*. New York: Routledge. 49–63.
- MATHEWS, Gordon 2011. Understanding Japanese society through life after death. *Japan Forum*, 23:3. 363–383.
- MATHEWS, Gordon 2013. Death and the pursuit of ‘life worth living’ in Japan. Teoksessa: Hikaru SUZUKI (toim.) *Death and Dying in Contemporary Japan*. New York: Routledge. 33–48.
- MATSUMOTO, Yoshiko 1988. Reexamination of the universality of Face: Politeness phenomena in Japanese. *Journal of Pragmatics* 12. 403–426.
- MAYNARD, Senko K. 1993. *Discourse Modality: Subjectivity, Emotion and Voice in the Japanese Language*. Amsterdam: John Benjamins.
- MAYNARD, Senko K. 1998. *Principles of Japanese Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MAYNARD, Senko K. 2002. *Linguistic Emotivity: Centrality of Place, the Topic-Comment Dynamic, and an Ideology of Pathos in Japanese Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.
- MAYNARD, Senko K. 2007. *Linguistic Creativity in Japanese Discourse: Exploring the Multiplicity of Self, Perspectives, and Voice*. Amsterdam: John Benjamins.
- MAYNARD, Senko K. 2008. Playing with multiple voices: Emotivity and creativity in Japanese style mixture. Teoksessa: Kimberly JONES ja Tsuyoshi ONO (toim.). *Style Shifting in Japanese*. Amsterdam: John Benjamins. 91–130.
- MEY, Jacob L. 2001. *Pragmatics*. Oxford: Blackwell.
- MEY, Jacob L. 2006. Pragmatic acts. Teoksessa: K. BROWN (toim.), *Encyclopedia of language and linguistics*. Oxford: Elsevier. 5–11.
- MORADY MOGHADDAM, Mostafa 2013. Discourse structures of condolence speech act. *Journal of English Language Teaching and Learning*, 4(10). 105–125.
- NAGARA, Susumu 1976. A Suggestion for Teaching the Japanese Keigo System. *The Journal of the Association of Teachers of Japanese*, Vol.11 (2/3), 169–182.
- NAKAMURA, Hajime 1999. *Indian Buddhism: A Survey with Bibliographical Notes*. Delhi: Motilal Banarsidass
- NISHIMURA, Yukiko 2003. Establishing a community of practice on the internet: Linguistic behavior of online Japanese communication. *Berkeley Linguistics Society (BLS)* 29. 337–348.
- NISHIMURA, Yukiko 2010. Impoliteness in Japanese BBS Interactions: Observations from Message Exchanges in Two Online Communities. *Journal of Politeness Research* 6. 33–55.

- OBANA, Yasuko 2021. *Japanese Politeness*. Lontoo: Routledge.
- PALTRIDGE, Brian 2012. *Discourse Analysis. An Introduction*. (2. p.). Lontoo: Continuum.
- PARVARESH, Vahid 2017. Introduction: Death, Dying and the *Pragmeme*. Teoksessa Vahid PARVARESH ja Alessandro CAPONE (toim.), *The pragmeme of accommodation: The case of interaction around the event of death*. Cham: Springer. 1–16.
- PYNNÖNEN, Anu 2013: Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. *Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PÄLLI, Pekka ja LILLQVIST, Ella 2020. Diskurssianalyysi. Teoksessa: Milla LUODONPÄÄ-MANNI, Markus HAMUNEN, Reetta KONSTENIUS, Matti MIESTAMO, Urpo NIKANNE ja Kaius SINNEMÄKI (toim.) *Kielentutkimuksen Menetelmiä I-IV*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 374–411.
- SEARLE, John 1969. *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- STARR, Chris 2016. Introduction. Teoksessa: Margo DEMELLO (toim.) *Mourning animals: rituals and practices surrounding animal death*. Michigan: Michigan State University Press. xvii–xxvi.
- SUZUKI, Hikaru 2013. Introduction: making one's death, dying, and disposal in contemporary Japan. Teoksessa: Hikaru SUZUKI (toim.) *Death and Dying in Contemporary Japan*. New York: Routledge. 1–30.
- Tieteen termipankki hakusanalla ”affektinen ilmaus”
[https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:affektinen ilmaus](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:affektinen_ilmaus) (viitattu 24.4.2022).
- WAKEFIELD, John C. ja ITAKURA, Hiroko 2017. English versus Japanese condolences: What people say and why. Teoksessa Vahid PARVARESH ja Alessandro CAPONE (toim.), *The pragmeme of accommodation: The case of interaction around the event of death*. Cham: Springer. 203–231.
- ZUNIN, Leonard M. ja ZUNIN, Hilary S. 1991. *The art of condolences: What to write, what to say, what to do at a time of loss*. New York: Harper Collins.

LIITE 1: GLOSSAUSLYHENTEET

ABL ablatiivi	MOD modaalinen ilmaus
ACC akkusatiivi	NEG kieltomuoto
ADV adverbiaalimuoto	NML nominalisoiva muoto
ASP aspekti	NOM nominatiivi
ATT attribuutti	NONPAST menemätön aika
CAU kausatiivi	PAST mennyt aika
COND konditionaali	PFX prefiksi
COP kopula	PLAIN da-tyyli
DAT datiivi	POL kohtelias muoto
DES desideratiivi	POT potentiaali
DIM diminutiivi	PSS passiivi
EMPH painotus	TE te-konjunktiivimuoto
GEN genetiivi	QT sitaattia merkitsevä partikkeli
HON kunnioittava muoto	Q kysymyspartikkeli
HUM vaatimaton muoto	SFX suffiksi
ILL illatiivi	TOP topiikkipartikkeli eli teemapartikkeli
IMP imperatiivi	VOL volitionaali
SP sävyartikkeli	